
*Acta der synodale vergaderinge, vergadert in St.
Catharinen tot Utrecht den 12 Octobr. anno 1618.*

Sijn verschenen der Ed. Mog. h. h. Staten van Utrecht gecommitteerde
joncker DIRCK VAN ECK ende mr. ANSELMUS SALMIUS, pensionaris der stadt
Utrecht, ende

1) Deze drie onderteekeningen zijn eigenhandig. Het h.s. bevat ook nog een af-
schrift van deze acta.

HENRICUS CAESARIUS,	} predicant tot	Utrecht.
JOANNES SPEENHOVIUS,		Utrecht.
CAROLUS RIJCKEWÆERT,		Utrecht.
ISAACUS FREDERICI,		Utrecht.
RODOLPHUS ZYLIUS,		Utrecht.
WILHELMUS NIEUPOORT,		Utrecht.
SAMUEL NÆRANUS,		Amersfoort.
PETRUS BOSCH,		Wijk.
JOANNES ASSUERI BODECHERUS,		Koten.
PETER VALCK,		Langeraeck.
WILHELMUS RITTERSBACH,		Tull ende tWael.
ÆGIDIUS ZEYSTIUS,		Segvelt.
JOANNES ARNOLDI BORNIVS,		Overlangbroeck.
DIDERICUS CAMPHUYSEN,		Vleuten.
BARTHOLOMÆUS PREVOSTIUS,		op de Vaert.
CHRISTOPHORUS LANGERAECK,		Hermelen.
ANTHONIUS HORNHOVIUS,		Werckhoven.
FRANCISCUS TAURINUS,		Maerssen.
BENJAMIN WANMAKER, 1)		Lopick.
HENRICUS WELSINGIUS,		St. Martensdijk.
ASSUERUS JOANNIS,	Baren ende ter Eem.	
PAULUS LINDENIUS,	Soest.	
JOANNES NEDERLAGIUS,	Woudenberch.	
EGBERTUS STEDUM,	Apcoude.	
JOANNES MONACHIUS, 2)	Bunschoten.	

Is nae tgebedt gecoren tot praeses deser vergaderinghe ISAACUS FREDERICI, tot assessor JOANNES SPEENHOVIUS, tot scriba SAMUEL NÆRANUS.

D. syndicus heeft geproponeert, dat alsoo de Ed. Hoogh Mog. h. h. Staten Generael hadden uytgeschreven eenen nationalem synodum tegen den 1 Novembr. naestcomende ende belast, dat in de respective provincien souden worden gehouden synoden preparatoir tot het nationale, diensvolgens de Ed. Mog. h. h. Staten deser provincie dese vergaderinge hadden geconvoceert, in dewelcke sij begeerden, dat de tegenwoordige Remonstrantsgesinde predicanten souden stellen: 1. haer gevoelen over de 5 huijden-daechsche differentiale poincten ende den staet des verschils over deselve; 2. hare gravamina; 3. dat sij souden deputeren 3 persoonen tot het synodus nationael.

1) Hier is tusschen geschreven: »Is mits sijn sieckte weder vertrocken.»

2) » » » » »Is gecomen den 19 Octob.»

Is van de h. h. gecommiteerden verclaert, dat dese onse tegenwoordige vergaderinge soowel voor een synodale vergaderinge gehouden sal worden als de vergaderinge der Contraremonstrantsgesinde int capittel ten Dom.

Alsoo sekere Contraremonstrantsgesinde predicanten bij requeste versocht hadden aen de h. h. Staten deses Stichts om te mogen apart vergaderen, ende daertoe onder anderen hadden geallegeert sekere redenen, daerdoor de Remonstrantsgesinde predicanten buiten haere schult worden geblameert ende beswaert, soo is goetgevonden, dat uijt den name der vergaderinge den h. h. Staten deser provincie sal schriftelyck worden gemonstreert de onschult der tonrecht beschuldichde, mitsgaders hare beswaernissen over dese separate vergaderinge. Tot het stellen ende overleveren van welke remonstrantie sijn gedeputeert de praeses, CAROLUS RIJCKEWÆERT ende de scriba.

De broeders, bij de missive der h. h. Staten van de beschrijvinge deser vergaderinge niet verwitticht geweest synde van tegene, daerop sijn eygentlyck souden vergaderen ende besoigneren, ende derhalven haer daertoe niet hebbende connen bereyden, soo is tot het nacomen van de twee eerste leden der bovengementioneerde propositie der h. h. gecommiteerden geeytscht ende geconsenteert uijtsel tot den 15^{en} Octob. naestvolgende na den middach ten 2 uren. Maer is middelertyt den 14^{en} Octobr. ons overgelevert den staet des verschils, gestelt bij den Contraremonstranten.

Die Jovis den 15 Octob. voormiddach.

Heeft men begonnen te examineren den voornoemden staet des verschils ende is desselven dachs den h. h. Staten overgelevert de voorgemelde remonstrantie ende tschrift, geintituleert Noodich ondersoeck etc.

Namiddach.

Is de vergaderinge rapport gedaen van de voorss. gedeputeerde aen de h. h. Staten, die ter antwoord hebben gegeven, dat alsoo die resolutie van apart te vergaderen op de beschryvinge van de Ed. Mog. h. h. Staten was genomen, daerin bij hare Ed. Mog. gecommiteerde niet en conde verandert worden.

Men is voortgegaen in examine status controversiae, ende sijn gedeputeert tot het stellen van de antwoord oft aenmerckingen op den staet des verschils de praeses, SPEENHOVIUS, CAROLUS RIJCKEWÆERT ende de scriba.

Die Lunae 19 Octob.

Is men voortgegaen int examen des voorgemelden schrifts.

Martis 20 Octob.

Is goetgevonden den Contraremonstranten tot naerder openinge van haer gevoelen over te leveren sekere 17 articulen, concernerende de 5 diffe-

rentiale poincten, om hare verclaringe daerop te hooren noopende tverwerpen oft aennemen derselver. Ende sijn deselve desselven dachs den h. h. Staten overgelevert mitsgaders onse aenmerckingen over den 1 artijckel staende in verschil.

Mercurii 21 Octob.

Sijn naegesien de authueren, daeruyt de 17 voorgemelde articulen genomen sijn, ende sijn die bevonden wel ende getrouwelyck te sijn geextraheert.

Is by den h. h. gecommiteerden geproponeert van te deputeren van beyde sijden 3 persoonen om met malcanderen naerder te spreken aengaende den standt des verschils ende mondeling te confereren. Is bij de vergaderinge geantwoort, dat sy raetsaem vont om vele redenen schriftelijk te handelen. Heeft dan noch deselve gepresenteert mondelinge conferentie tusschen 3 ende 3 persoonen, mits dat deselve mochten confereren niet als gedeputeerde maer voor haer particulier, alsoo in sulcke saken d'een d'ander niet gevouchlyck en conde vervangen, ende om andere redenen meer, breeder gededuceert in sekere remonstrantie, diesaengaende den h. h. Staten overgelevert.

Is oock van wegen den Contrarem. overgelevert door de gecommiteerden seker schrift, vervatende 19 vraechstukken, gaende buijten de 5 controverse poincten, in twelcke aen te nemen swaricheyt is gemaect ende geresolveert daerop onse gravamina den h. h. Staten te remonstreren, twelck dachs daeraen mondeling ende schriftelijk is gedaen.

Die Jovis den 22 Octobr.

Sijn gedeputeert op het synodus nationael de praeses ende de scriba ende tot ouderling de heer raetsheer HELSDINGEN.

Sijn gecoren tot deputati deses synodi J. SPEENHOVIUS, CAROLUS RIJCKEWÆERT, P. BOSSCHIUS, B. PREVOSTIUS.

Die Veneris den 23 Octob.

Sijn gelesen onse gravamina, te leveren op den synodum nationael.

Alsoo de h. h. gecommiteerde sdaeghs te voren na den middach (na toverleveren van ons schrift aen de Ed. Mog. h. h. Staten, daerin wij onder anderen claeghden, dat de Contraremonst. ons vragen voorstelden buijten de 5 controverse poincten, daer sij ons op onse vragen, concenterende deselve poincten, van dewelcke wij eygentlyck hebben te handelen, antwoord schuldich bleven) onse vergaderinge voorgedragen hadden, dat de broeders Contrarem. op de voorgemelde 17 artijckelen, daerover wij hare verclaringe hadden geeyscht, verclaert hadden, dat sij soodanige poincten noyt en hadden geleert, versouckende dat wij noopende de voorgemelde 19 vraechstukken buijten de 5 artijckelen, ons van den Contraremonst.

voorgesteld, namentlijk dese: *Interserantur articuli st.*,¹⁾ van gelijken souden verclaren, soo is geresolveert, dat de vergaderinge gelijke verclaringe sal doen ende volgens dien verclaren, dat sy het affirmativum oft jae van de 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 17, 18^e vragen, noch het negativum oft neen van de 2, 14, 15, 16, 19^e noyt en heeft geleert. Ende is tselve alsoo geschiet ende de gemelde verclaringe desselven dachs den h. h. Staten behandicht.

Des avonts is gelesen de credentie ende instructie, mede te geven den gedeputeerden tot het synodus nationael, ende is deselve bij de vergaderinge geaprobeert ende gecommiteert om deselve te teyckenen *SPEENHOVIUS*, *BOSSCHUS*, *PREVOSTIUS*, *deputati synodi*. Ende is daerop na gehoudene gewoonlycke *censura morum* ende den gebede de vergaderinge gescheyden.

Vuyt den name van de broederen Remonstranten, vergadert int convent van St. Catherynen.

ISAACUS FREDERICI, praeses synodi.

SAMUEL NÆRANUS, scriba.²⁾

Copie.

Alsoe de Hooch Mog. heeren Staten Generaell van dese Vereenichde Nederlanden goetgevonden hebben te convoceren eenen sijnodum nationalem, tegen den eersten Novembris te houden tot Dordrecht, ende dienvolgende de E. Mog. heeren Staten van Utrecht hebbende geleijt separate vergaderinge van Remonstrants ende Contraremonstrantsgesinde predicanten, beijde houdende voor eenen wettigen sijnodum provintiaell van Utrecht, den Remonstranten belast hebben twee predicanten met een ouderlingh te committeren om in de vergaderinge des sijnodi nationalis als leden desselven te compareren, soe ist dat dese sijnodale vergaderinge gecommiteert heeft ende committeert mitsdesen de eerwaerdige welgeleerde hoochwijse ende godtvruchtige onse beminde medebroeders *D. ISAACUM FREDERICI* en *D. SAMUELEM NÆRANUM*, respectieve kerckendienaren tot Utrecht ende Amersfoort, ende *mr. STEVEN VAN HELSDINGEN*, raedt ordinaris van den Hove provintiaell van Utrecht ende oudtouderling der kercken aldaer, om van harentwegen op den voornoemden sijnodum nationaell als leden desselven te compareren ende de poincten van praedestinatie met den aencleven van dien te helpen ondersoecken, onse sententie ende gravamina op dese ende andere dingen voorstellen, defenderen off accommoderen, de gravamina

1) Dit zijn de »XIX vraechstukken», zie volg. bladz.

2) Beide onderteekeningen zijn eigenhandig.

van andere kercken off personen, tsij int gemeijn off int particulier, aen te horen en daerop reces te nemen om ons deselve te communiceren, alle scheuringe tegen te staen en helpen weeren ende wechnemen, ende in alles doen ende oordelen achtervolgende Godes h. woordt, als sij in conscientie sullen vinden te behoren volgens de instructie, haer E. E. tot desen eijnde medegedeijlt. Versoucken daerom aen de E. E. Mog. heeren ende broeders, aldaer in sijnode nationali vergadert, dat se de voornoemde onse weerde medebroeders voor sodanich willen erkennen ende aennemen ende haer E. E. in desen vollen gelove geven, alsoff wij alle daer tegenwoordich waeren. Actum in onse synodale vergaderinge, gehouden in Ste Catharijnen binnen Utrecht den XXIII^{en} Octobris 1618. Onderstondt: vuijt namen ende last des provincialen sijnodei der Remonstrantsgesinde predi- canten in den Stichte van Utrecht, die bij de ware Gereformeerde religie ende christelijke kerckenordeninge van Utrecht gebleven sijn, als specialijk daertoe gedeputeert. Ende was onderteijckent: JOHANNES SPEENHOVIUS. BARTHOLOMEUS PROVOOSTIUS.

[XIX Vraechstucken, bij den Contraremonstranten den Remonstranten overgelevert.]¹⁾

Alsoe op huijden den 22 Octobris de h. h. gecommitteerde van de Ed. Mo. h. h. Staten, in onse synodale vergaderinge hebben voorgesteld, dat de broeders Contrarem. op de 17 articulen, concernerende de 5 controverse poincten, daer wij haere verclaringe hadden vereijtscht, verclaert hebben, dat sij sodanige poincten noijt en hebben geleert, versouckende dat wij noopende seeckere vraechstucken buijten de vijf controverse poincten, ons van de Contrarem. voorgesteld, namentlijk dese:

1. Off Christus den bitteren doot des cruijces alleen gestorven is om ons een exempel te geven tot naevolginge?
2. Off Christus deselfde straffe niet geleden heeft, die wij verdient hebben?
3. Off het geloove moet beschreven worden te sijn gehoorsaemheijt Jhesu Christi, ende off het geloove, in den Catechismo beschreven, sij een fantastijk gelooff, passende op alle secten ende sectarissen, die maer wterlijke professie doen van Christo Jhesu?
4. Off d'erffsonde alleen oneijgentlijk een sonde genoemt mach worden?
5. Off d'erffsonde alleen een sonde Adams sij, soodat Godt, ons om die sonde Adams straffende, een vreemde sonde straffen soude?
6. Off d'erffsonde door de doot Christi geheel wechgenomen is?

¹⁾ Dit opschrift staat buitenop het stuk.

7. Off die genegentheijt, die de cleijne kinderen hebben ten quade, haer niet van naturen aencleeft, maer in haer verweckt wordt doort quaet exempel der ouden?

8. Off Godt het menschelijck geslacht, eer hij sijn verbondt der genade met haer gemaect hadde, om die sonde Adams met de verdoemenisse niet en heeft mogen straffen?

9. Off de wedergeborene in dit leven de geboden Godts volcomentlijk connen onderhouden?

10. Off diegene, die de Gereformeerde kercke hier te lande met valsche leere beroert hebben ende daerover gecensureert ofte geexcommuniqueert sijn, evenwel voor leeraers van deselfde kercke mogen gehouden werden, soo oock dat sij met haeren aehanck deselfde kercke hier te lande souden representeren?

11. Off Arrio oock groot ongelijck geschiet sij, dat hij veroordeelt is om sijn gevoelen?

12. Off Christus de soone Godts niet en wordt genoemt ten aensien sijner eeuwiger generatie wt het wesen des Vaders, maer om andere voortreffelijkheden, die in hem meer geweest sijn dan in andere menschen?

13. Off wij met ditselfde vleijch niet wederom sullen opstaen?

14. Off de goddelosen verrijsen sullen?

15. Off het de christelijcke overicheijt geoorloft is oorloch te voeren?

16. Off Godt niet en is eenvoudich int wesen ende drijuuldich in persoonen?

17. Off men de beelden wel wederom in de kercke mach hebben?

18. Offer nu oock een helle is, off dat ten jongsten dage den aertbodem de helle worden sal?

19. Off men oock eenigerleij secten van valsche leere mach beschuldigen, indien sij maer de 12 articulen des gelooffs aennemen, soo die leggen?

van gelijcken souden verclaren, soo ist dat wij verclaren mitsdesen, dat wij het affirmativum ofte jae van den 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 17, 18^e vragen noijt en hebben geleert noch oock en leeren, noch het negativum oft neen van de 2, 14, 15, 16, 19^e vragen.

Actum in onse vergaderinge desen 22^{en} Octobris 1618. Onderstont: wt den name van de synodale vergaderinge, vergadert St^e. Caterijnen, onder-teeckent: ISAACUS FREDERICI, praeses synodi, SAMUEL NERANUS, scriba.

Gecollationeert ijgens d'originele ende daermede accorderende bevonden. In kennisse van mij

ANT. VAN HILTEN. 1)

1) Eigenhandige naamteekening.

Articuli, quos Remonstrantes, in synodo Ultrajectina anno 1618 in Octobri congregati, scripto exhibuerunt fratribus orthodoxis, eodem tempore in synodo peculiari coactis Ultrajecti, e belgicis latine facti.¹⁾

Copie.

Articulen, die wij verwerpen ende waerover wij in conscientie de meeste swaricheijt maken, als die wij houden Gode oneerlick ende de stichtinge tot godtsalicheijt ten hoochsten schadelick te zijn, ende daerover wij bidden, dat haer de broederen rondelick ende oprechtelick willen verclaren, alzoë sij die ofte geheel voorbijgegaen zijn, ofte soe donker, twijfelachtich ende dubbelsinnich gestelt hebben int formeren van den staet des geschils, dat ons qualijck mogelick is haer meninge daervan te mercken.

Titulus articulorum hic erat:

Articuli, quos nos damnamus et ob quos maxime in conscientia gravamur, quippe quos statuimus Dei inglorios et aedificationi ad pietatem summe noxios esse rogamusque fratres, ut sese super eis rotunde et sincere velint explicare, quandoquidem²⁾ eos aut omnino praetermiserunt aut tam dubie posuerint in formando statu controversiae, ut vix possibile nobis sit sententiam eorum de illis perspicere.

1.

Dat de menschen alleen door Godes loutere behagen sonder haere verdienste ter eewiger doot zijn gepraedestineert. Item dat hy de ontschuldigen in zijn praedestinatie verdoemt.

I. Quod homines puro tantum Dei beneplacito sine merito suo ad mortem aeternam sint praedestinati. Item quod innoxios (Deus) in sua praedestinatione condemnet.

2.

Dat de praedestinatie oock gaet over de cleijne kijnderkens, die Godt van smoeders borsten ruckt ende smackt in den ewigen doot. Item dat het selffs niet vast en gaet, dat de kynderkens der christenen in haere kintsheijt stervende sullen salich werden, maer dat men sulcx moet oordelen naer den regel der liefde, altijts voorbehouden Godts vrije verkiesinge, die daer dickwils onderscheijt inne maeckt. Item dat het met den kynderkens, die in Christo sterven, verscheydentlick toegaet, want dat zij zullen ofte salich werden naert inhouden des genadenverbondts, ofte verdoemt werden naer de nature van kijnderen des toorns.

1) Dit opschrift komt alleen voor in de vertaling, die vrij zeker ten behoeve van de nationale synode gemaakt is.

2) Met een andere hand staat hier ongeveer op den rand het woord »obscure» en daaronder »aequivoce.»

II. Quod praedestinatio etiam versetur circa infantes, quos Deus a maternis uberibus abreptos in aeternam mortem praecipites dat. Item quod non sit certum infantes christianorum in infantia morientes salvos esse futuros, sed id ex charitatis canone esse judicandum salva semper Dei libera electione, qui saepe discrimen inter eos facit. Item cum infantibus in Christo morientibus diversimode agi: aut n. secundum tenorem foederis gratiae salvos fore, aut secundum naturam tanquam filios irae damnandos.

3.

Dat Godt, dient hem belieft heeft, niet alleen gepraedestineert heeft tot de verdoemenisse, maer oock tot de oorsaken der verdoemenisse.

III. Quod Deus eos, quos voluit, non modo ad damnationem sed etiam ad caussas damnationis praedestinaverit.

4.

Dat hij verre het meestendeel der menschen tot de verdoemenisse ende oorsaken van dien heeft geschapen sonder daertoe bewogen te zijn door eenige oorsaeck, die in de mensche was, ofte daerin tevooren aengesien soude mogen zijn.

IV. Quod (Deus) longe maximam hominum partem ad damnationem et caussas illius creaverit nec tamen motus fuerit ad id faciendum ulla in homine existente caussa aut quae in eo ante considerari potuerit.

5.

Dat de hoogste ende voornaemste oorsaecke van des menschen verdoemenis ende vant ongelove is Godes verwerpinge.

V. Quod summa praecipuaque damnationis et incredulitatis hominis caussa sit Dei reprobatio.

6.

Dat Godt in den menschen het ongelove werckt, efficit, ende dat hy haere sonden tewege brengt, procurat, haer daertoe beweect ende drijft door een hoghere ende onwederstaenlicke macht.

VI. Quod Deus in hominibus infidelitatem operatur, efficit et peccata eorundem procurat, illos ad ea movet et impellit altiori et irresistibili potentia.

7.

Dat Godt de menschen beweect om alles te doen, wat zij doen, oock tot de sotte, quaede ende wreede wercken, ende dat niet alleen door een generale maer oock particuliere beweginge. Dat hy oock tewege brengt, dat hem de menschen schandelicke blasphemeren, ende de tongen der menschen beweect alles te seggen, wat sy seggen, tsij dat se Godt blasphemeren oft prijsen.

VII. Quod Deus homines movet ad faciendum quicquid faciunt etiam ad stulta, mala et crudelia opera non modo generali sed etiam

particulari motione. Quod etiam procurat, ut homines ipsum turpiter blasphement, linguasque moveat ad dicendum quaecunque dicunt sive blasphement Deum sive celebrent.

8.

Dat Godt praeciselick ende absolutelick niet en wil, dat de menschen meer quaets doen dan zij doen, noch meer quaets laeten dan sij laeten, jae van eewicheijt onvermijdelick heeft gepraedestineert, wanneer, hoever ende hoe de menschen sullen de godtsalicheijt betrachten ofte niet betrachten.

VIII. Quod Deus praecise et absolute non velit, ut homines plus faciant mali, quam faciunt, nec (velit ut) plus mali omittant, quam omittunt, imo ab aeterno inevitabiliter praedestinaverit, quando, quatenus et quomodo homines pietatem curaturi 1) sint vel non curaturi.

9.

Dat Godes wille de oorsake is van alles, wat daer in de werelt geschiet, ende dat se de nootwendicheijt aller dingen is.

IX. Quod Dei voluntas caussa sit omnium, quae in mundo fiunt, quodque omnium rerum sit necessitas.

10.

Dat de verworpenen door Godes besluit onmijdelick tot de sonde worden genootsaecht, mede geconstringeert worden tot sondigen sonder berauw ende tot der doot.

X. Quod reprobis decreto Dei inevitabiliter ad peccatum necessitantur, etiam constringuntur ad peccandum sine poenitentia et ad mortem. 2)

11.

Dat Godt van der menschen daden anders niet en weet, dan tgeen hij daervan in ewicheijt heeft besloten, dat geschieden soude.

XI. Quod Deus de hominum operibus aliud nihil novit, quam quod de eis in aeternitate decrevit futurum esse.

12.

Dat de wille van Judas om Christum te verraden was een werck Godts, twelck hij met zijn almacht beweechde, gelyck hy alle dingen beweecht.

XII. Quod voluntas Judae de Christo prodendo fuerit Dei opus, quod omnipotentia sua moverit, sicut omnia movet.

13.

Dat Godt wel seijt tot de verworpene, die hij het evangelium doet

1) boven »curaturi» staat het woord »betrachten.»

2) »poenitentia — mortem.» Er stond eerst »sine dolore et ad mortem peccandum.» De woorden »dolore» en »peccandum» zijn geschrapt, en het eerste vervangen door »poenitentia.»

predicken, dat zij haer bekeeren ende salich worden, maer dat hij in der waerheijt niet en wil.

XIII. Quod Deus quidem reprobis, quibus evangelium facit praedicari, dicit ut se convertant et salvifiant, revera autem (id) nolit.

14.

Dat hy oock niet gewilt heeft, dat Christus voor de verworpene soude sterven.

XIV. Quod etiam noluerit, ut Christus pro reprobis moreretur.

15.

Dat de wedergeboorte gewracht werdt door een cracht, die onwederstandelick is, gelijk men lichamelick geboren wert, ende gelijk Christus ten jongsten dage de dooden sal opwecken.

XV. Quod regeneratio vi, quae irresistibilis est, efficitur quemadmodum corporaliter nascimur, et quemadmodum Christus die novissimo mortuos excitaturus est.

16.

Dat die eens warachtich in Christum gelooft, zijn gelooff niet en can eijntlick verliesen, noch van de salicheijt verstooten worden door eenige onachtsaemheijt, oock niet door de alderswaertste sonden, die sij bedrijven souden moghen, als overspel, dootslach, etc. Dat hij in grove sonden gevallen zijnde nootsakelick moet bekeert werden uijt cracht van de voorss. absolute praedestinatie, dewelcke alle de sonden van de werelt niet en connen omstoten.

XVI. Quod qui semel vere in Christum credet, suam illam fidem amittere finaliter nequeat, nec a salute reprobari ulla negligentia nec gravissimis, quae perpetrare posset, peccatis, puta adulterio, homicidio etc., quod ubi in gravia peccata est prolapsus, necessario vi praedictae praedestinationis, quam nequidem omnia mundi peccata evertere possunt, converti debeat.

17.

Dat alle menschen gehouden zyn te geloven, dat zij van Godt ter salicheijt alsoe absolutelick zijn gepredestineert, ende dat nochtans weijnich uijtvercoren zijn.

XVII. Quod omnes homines credere teneantur se a Deo ad salutem ita absolute praedestinos esse et paucos tamen esse electos.

Alle dese articulen nemen wij aen in die terminis ofte in substantie claerlick tbewijzen uijt de autheuren, die de Contraremonstranten van Hollant voor de haere bekennen in haer Tegenvertooch, ende op welcker autoriteijt sij gronden de outheijt ofte algemeene overeenstemminge met alle de Gereformeerde kercken. Onderstont: uijt den naeme van de synodale

vergaderinge, vergadert int convent van S^{te}. Catherinen, ende was onder-
tektent: ISAACUS FREDERICI, praeses synodi, SAMUEL NERANUS, scriba. 1)

Gecollationeert tegens eene autenticque copie, gemaect
bij den notaris J. WTENWAEL, ende bevonden daermede te
accorderen by mij als geweeste praeses van de synodale
vergaderinge. vergadert int groote capittelhuijs ten Dom.

ARNOLDUS OORTCAMPIUS. 2)

Aen de edele ende vermogende heeren, mijnheeren de Staten van
Utrecht oft hare E. Mo. Gedeputeerde.

De Remonstrantsgesinde kerckendienaren van de ware Gereformeerde
religie, geexerceert in de kercken deser provintie, toegedaen sijnde de
ware christelicke moderatie ende onderlinghe verdraebsaemheijt, verstaende
uijt de brieven van convocatie tot den synodum provintiael, van uwe Ed.
Mog. aen de voorss. kerckendienaren gesonden, (bij welcken haer belast
wort op Maendach den 12^{en} deser haer te laten vinden in St. Catharijnen-
convent, met insertie dat tenselven daghe de Contraremonstrantsgesinde
predicanten mede compareren souden, maer apart op een ander plaetse
int capittelhuijs ten Dom, ende noch naerder met bijvoeginge van vrij-
stellinghe tot absentie voor dengenen, die haer op d'een off d'ander zijde
over de controverse pointen noch niet geresolveert en hadden, midtsdat
se hare bedenckinghen souden bij haer behouden) dat dit sijnodus pro-
vintiael op eenen geheelen anderen ende nieuwen voet aengeleijt ende
gehouden soude werden, als wel voordesen alletijt in dese provintie ge-
bruijckelick ende onderhouden was geweest, ende daerop men sonderlinghe
deurgaens in de nagebuirde provintien, dat men den sijnodum op den
ouden voet houden moeste, gedronghen heeft, hadden daeromme de voorss.
kerckendienaren billicke oorsaecke swaricheijt te maken omme in sulcker
voegen op desen sijnodum provintialem, alwaer de predicanten van de
provintie niet tesamen en comen, maer off ten deel affterblijven off aparte
vergaderinghe houden, te verschijnen, ende volgens dien van uwe Ed.
Mog. te versoecken daervan ontslagen geweest te mogen sijn.

Te meer hadde hijer nu voornamentlick de sijnodus op den ouden voet
behooren (onder correctie) gehouden te werden, gemerckt de constitutie

1) In plaats van dit slot heeft het latijnsche stuk alleen de woorden: »Subsignatum
erat: Isaacus Frederici, praeses synodi, Samuel Naeranus, scriba.»

2) Eigenhandige naanteekening.

ende gelegentheijt van dese provincie, zijnde deselve om haer cleijnheijt tot noch toe in classen niet verdeijlt geweest gelijk wel elders, alwaer se ten minsten, soo se niet alle op den provintialem sijnodum en connen compareren, van tevoren tesamen vergaderen, ende dan uijt aller name haere gedeputeerde met instructie ende credentie tot den sijnodum provintialem affseijnden, gemerckt mede d'ordre, bij publijcque autoriteijt van de Ed. Mog. heeren Staten deser provintie tot noch toe onder de voorss. soo wel Remonstranten als Contraremonstranten tot mutuele tolerantie, christelijcke eenicheijt ende broederlijcke gemeijnschap geobserveert ende onderhouden ende voordesen noch niet affgedaen, benefens dat sij in verscheijden regarden (den sijnodus provintiael aldus gehouden wordende) niet en sien, hoe dat sij in alle delen sullen connen voldoen de goede intentie van de Hoogh Mog. heeren Staten Generael, uijtgedrukt in verscheijden artijkelen opt beleiden ende houden des sijnodi nationalis, in hare Hoogh Mog. vergaderinghe gearresteert. Want alsoo den 2^{en} artyckel hout, dat soodanighe beswaernissen, die bij den provintialem sijnodum niet en hebben connen affgedaen werden off gericht, by de deputatos, tot den sijnodum nationalem gecommiteert, in geschrift claerlijk ende duijdelijk aent synodum nationael te brengen waren, was daertoe teenemaele nodich, dat alle de predicanten deser provintie bij malcanderen souden comen ende tesamen in sijnodo provintiali vergaderen omme te sien, wat gravamina affgedaen off gericht souden connen sijn geworden, ten eijnde alleen de overgeblevene ende onaffgedane in geschrifte claerlijk ende duijdelijk aent sijnodum nationael hadden te brenghe geweest, hetwelcke nu seer beswaerlijk niet alleen om de cortheijt des tijts, maer oock omdat eenighe (die bijnae het derdepart van de vergaderinghe maken soude, ende die daerdeur soovele geswackt is) achtergebleven sijn, ende haere bedenckinghen bij haer behouden, sal connen geschijeden. Daerbij gevoeght, dat off daer eenighe gravamina waren, die d'een tegen d'ander mochte hebben, sullen deselve, door dese separate vergaderinghe niet connende in sijnodo provintiali affgedaen off gericht worden ter eerster instantie, tegen alle ordre, oock tegens de meijninghe van de Hoogh Mog. heeren Staten Generael op den sijnodum nationalem moeten gebracht worden. En weten oock niet de voorss. kerckendienaers, hoe haer reguleren in respect van den 3 artyck., by welke gestatueert wort, datter by de respective particuliere sijnoden ses gequalificeerde persoonen sullen worden gedeputeert, onder welke vijer off ten minsten drye predicanten sullen zijn, ende d'andere twee off drije moghen zijn gequalificeerde persoonen, ouderlinghen off andere lidtmaten van de kercke, doende professie van de ware Gereformeerde religie. Want die hijer compareren, allen predicanten sijnde, ende in die qualiteijt op dese separate vergaderinghe verschijnende sonder ouderlingen off andere

ledematen van de kercke, doende professie van de ware Gereformeerde religie, als aen welcken de brieven van convocatie tot den sijnodum provintiael niet gericht en zijn geweest, ende daeromme niet tot dese vergaderinghe gehorich, worden genootsaect drie predicanten van hare zijde te sullen moeten deputeren.

Hadden daeromme ende om andere oorsaken meer de voorss. kerckendienaren van herten wel gewenscht, dat de vergaderinghe der predicanten van dese provintie om den naeme van een sijnodus provintiael te mogen voeren op den ouden voet ende volgens toude gebruijck aengeleijt waere geweest, ende en connen deselve uwe Ed. Mog. niet verbergen, hoe dat sij ten hoogsten over dese separate vergaderinghe bedroeft zijn, soo nochtans dat sij in hare conscientien wel weten ende versekert zijn daertoe van hare zijde geen rechtveerdighe oorsaecke gegeven te hebben, (des sij oock te beter haer daerinne troosten ende gerust houden connen) te meer also uwe Ed. Mog. gecommiteerde den Remonstrantsgesinden kerckendienaren versekeringhe hebben gedaen, dat uwe Ed. Mog. tselve alsnu geschijet ten wederzijden tordonneren goetgevonden hadden uijt eijgen motijff om sekere politijcque insichten ende consideratien sonder acht te nemen op de redenen, dewelcke aen uwe Ed. Mog. bij degene, dien het alderminst betaemt hadde, tot versoeck van separatie overgegeven waren. Ende en souden daerop de Remonstranten niet meer te segghen hebben, tenware deselve redenen tot versoeck van separatie, bij eenighe Contraremonstranten geteekent, in uwe Ed. Mog. vergaderinghe op beschrijvinghe laestleden overgelevert waren geweest, bij welcke, alsoo de Remonstranten bevinden, dat sij swaerlijck voor uwe Ed. Mog. vergaderinghe beschuldicht ende gegraveert zijn geworden, indien het uwe Ed. Mog. goede gelijeffte ware geweest die voorss. Contraremonstranten rekenschap van haer seggen te doen geven, mitsgaders de Remonstrantsgesinde daerop ende jegens te hooren, hadden deselve wel verhoopt ende betrouwt, dat sij, soo haer sulcx van uwe Ed. Mog. wijsheijt ende equiteijt hadde mogen wedervaren, dermaten hare onschult ende oprechticheijt in desen uwe Ed. Mog. souden hebben doen blijcken, mitsgaders de nieticheijt, impertinentie ende onwaerheijt van deselve redenen tot sulcken versoeck verthoont, dat uwe Ed. Mog. oorsaken souden gehadt hebben om contentement daerinne te nemen. Souden oock de gedeputeerde des synodi (omme sooveel mogelijk ende in haer was dese scheuringhe, daer de Contraremonstranten na pooghden, te voorcomen) de vrijmoedicheijt gebruijckt hebben seker nodich ondersoeck, op deselve redenen gestelt, uwe Ed. Mog. te behandigen, tenware dat sij daerin door het scheijden van uwe Ed. Mog. vergaderinghe op beschrijvinghe, mitsgaders uijtschrijvinghe van de brieven tot convocatie van dese separate vergaderinghen voorcomen ende belet waren geweest.

Welck nodich ondersoek sij evenwel niet hebben connen nalaten met alle behoorlijke eerbiedentheijt ende onderdanicheijt (tselve hijerneffens gaende) uwe Ed. Mog. noch te presenteren ende ter hand te stellen, ten eynde uwe Ed. Mog. daeruijt volcomentlijk mogen sien niet alleen de impertinentie ende ongefundeertheit van deselve redenen om sulcken versoek ende van sodanigen consequentie daerop by uwe Ed. Mog. te mogen doen, maer oock daerbij met wat notoire onwaerheijt de voorss. kerckendienaren Remonstranten by deselve redenen beswaert worden, dienende ditselve ondersoek tot hare nodighe verantwoordinghe jegens soodanighe blamen, als haer bij dit schrift nagehouden worden, ende waerdeur sij by uwe Ed. Mog. verdacht souden connen gemaect sijn.

Voorders, hoewel de Remonstranten eijgentlijk uijt de brieven van convocatie, van uwe Ed. Mog. aen haer gedestineert, niet en hebben connen weten, waertoe dese separate vergaderinghe aengesteld soude worden, mitsgaders wat haer daerin te doen soude staen, vermidts deselve geene bijzondere gravamina off poincten, daerop te handelen soude vallen, bij uwe Ed. Mog. toegesonden off eenighe openinghe daarvan gedaen was, ende daeromme als anders om de redenen te voren gededuceert billichlijk hadden mogen versoecken ontslaginghe van uwe Ed. Mog. omme niet alsoo maer gesamentlick ende sijnodaliter te compareren, en hebben nochtans deselve uijt het respect, dat sij uwe Ed. Mog. autoriteijt ende bevelen (soovele sij ijimmermeer in conscientie vermogen) toedragen, niet willen in gebreke blijven omme op den gesetten tijt terselver plaetse haer geordonneert te compareren, ende aldaer uit uwe Ed. Mog. gecommiteerde, wat uwe Ed. Mog. verdere goede gelyeffte soude wesen, naerder te vernemen. Uyt welcke alsoo sy verstaen hebben uwe Ed. Mog. meijninghe ende intentie te wesen, dat de Remonstranten dese separate vergaderinghe als een preparatoir provintiael halffsijnodus souden gebruijcken omme met stellinghe van den staet des geschils over de questieuse poincten, item van eenige gravamina, eijndeljk deputatie van persoonen op den synodum nationalem daerdoor denselven synodum nationalem te helpen formeren, hebben niet-tegenstaende de voorgaende swaricheden ende difficulteijten, daerop by de vergaderinghe gemoveert ende uwe Ed. Mog. gecommiteerde duijdelijk geremonstreert, nochtans daertoe verstaen omme in handelinghe ende tot besoiingne van de voorgestelde poincten te treden ende in de vrese des Heeren daerop te delibereren, onder verclaringhe nochtans ende met protestatie, dat dese hare comparitie op dese separate vergaderinghe alleene geschiet volgens uwe Ed. Mog. belastinghe haer, evenoff sy autheurs daarvan waren, niet en sal nageduijdt worden off tharen prejudicie in eenigen deele strecken, danckeljk ondertusschen aennemende de verclaringhe, daerover by uwe Ed. Mog. gecommiteerde in de vergaderinghe gedaen,

dat dese separate vergaderinghe der Remonstranten niet min voor een synodale vergaderinghe van de ware Gereformeerde religie in dese provincie by uwe Ed. Mog. gehouden ende erkent sal worden als d'andre van de Contraremonstranten zijde, makende alsoo tsamen, indien niet twee provintiale synoden, ten minsten twee deelen van den synode provintiael, sooment soo noemen can ofte wil, met intentie ende voornemen, twelck de Remonstranten hebben, om hare actien ende handelingen sulx te dirigeren, dat se niet alleen tot behoudenis van waerheijt, oprechte vrijheijt ende christelijcken vrede, maer oock tot uwe Ed. Mog. contentement ende genoegen mogen strecken ende gedijen. Edoch alsoo uwe Ed. Mog. seker langh schrift, by den Contraremonstranten geteekent, te voren langhe geprepareert ende mogelijk bij andere bearbeijdt, den Remonstranten heeft gelijeft ter handen te stellen omme daerop te antwoorden, ende daertoe om in een zaecke van sulcken gewichte niet geprecipiteert noch verhaest te werden nodigen tijt moet wesen, te meer alsoo wy noyt met de Contraremonstranten hyer in dispuijt geweest en zijn, tschrift dobbelsinnich hijer ende daer gestelt vinden, oock schriftelijck sal moeten gehandelt worden, vertrouwen de Remonstranten vastelijcken, dat hetselve van uwe Ed. Mog. geerne hen vergunt sal worden.

Vuyt den name van de synodale vergaderinge, vergadert
int convent van St. Caterynen.

ISAACUS FREDERICI, praeses synodi.

SAMUEL NÆRANUS, scriba. 1)

[Redenen der Remonstrantsghesinde predicanten teghens
der Contraremonstranten.] 2)

Nodich ondersoock, gestelt op de redenen, waeromme wij kerckendienaren van de ware Gereformeerde religie in dese provincie haer in conscientie beswaert vinden met de Remonstrantsghesinde predicanten in eene provintiale synodale vergaderinghe te compareren, ende dienvolgende ootmoedelick versoecken, dat U Ed. Mog. heeren Staten gelieve ons te vergunnen vergaderinghe apart.

Dijent op desen tijtul ondersocht, dat indien de subscribenten van dese redenen, haerselven qualificerende (kerckendienaren van de ware Gerefor-

1) »Vuyt — scriba.» Deze woorden zijn met andere hand en inkt bijgevoegd, doch de onderteekeningen zijn eigenhandig. Van dit stuk komt in het hs. ook nog een copie voor.

2) Dit opschrift staat achterop het stuk. Daarboven nog »Reg^a. XVIe Octobris 1618.»

meerde religie in dese provincie) sulx doen in prejudicie ende tot uitsluitinghe van de Remonstrantsgesinde (soo believet haer d'andere te benamen) predicanten, evenoff oock dezelve niet en waren mede kerckendienaren van de ware Gereformeerde religie in dese provincie, souden daerin de voorseijde subscribers al te voorbarich ende onrijpelijk oordelen, hopende de Remonstranten tallen tijden voor alle wettelijke vergaderingen, ja voor al de werelt met Gods hulpe te doen blijcken, dat se nietmin en zijn kerckendienaren van de ware Gereformeerde religie als d'andere, haer daeromme voort weijnichste zijnde van een menschelick oordeel, soo ontijdelick ende sonder voorgaende verhooringhe van de subscribers veroordeelt te worden.

Daeruijt, dat de subscribers seggen (haer in conscientie beswaert te vinden met de Remonstrantsgesinde predicanten te compareren in een provinciale sijnodale vergaderinghe) vernemen de Remonstranten seer blijckelick, dat, de tijden ende gelegentheden veranderende, de menschen ende hare conscientien van gelijcken na dezelve veranderen. Want en connen de Remonstranten gantsch niet bevroeden, hoe dese subscribers soo haestelick nu sulcke beswaerde conscientien in desen deele vercregen hebben, daer se nochtans van tevoren sulcke lichte ende onbeswaerde conscientien gehadt hebben, dat se niet alleenlijk volle ses jaren lanck broederlijke ende christelijke gemeijnschap met de Remonstrantsgesinde predicanten gehouden hebben, maer hebben oock eenighe van dese subscribers als deputati sijnodi andere tot gelijke gemeijnschap vermaent ende meermalen met hanttastinghe verbonden, ja dat meer is alle maenden, ende soo dickwils alst van noden was, met deselve Remonstranten op alle vergaderingen tot op de laeste comparitie over een maent herrewaerts gecompareert, ende tesamen sonder eenighe voorwendinghe van beswaringhe van conscientie gebesoigneert, gelijckelijck over de examina der aencomender soewel Remonstranten als Contraremonstranten (wat het gevoelen belanght) predicanten geseten, dezelve aengehoort, daerop geadviseert ende tot bevestighe in hare dijensten geconcludeert, ende voort alle andere handelinghen haer als deputatos sijnodi concernerende geassisteert, sulx dat de Remonstranten anders niet vermoeden en connen, off daer en moeten al andere redenen als dese, die gepretendeert werden, geweest zijn, die dese groote beswaernisse (van niet op de sijnodale provinciale vergaderinghe met de Remonst. predicanten te willen compareren) in de conscientien van de subscribers tzedert sulcken corten tijt veroorsaect hebben, gelijck oock de Remonstranten het daervoor houden, datter vrij wel andere redenen zijn, niet van wegen de Remonstranten, die tzedert een maent off twee herrewaert niet verandert maer deselve zijn, die se van tevoren waren ende door Gods ghenade in toecomende mejnen te blijven, maer van wegen

andere veranderinghen, dieder onlanx voorgevallen sijn. Doch wat dat voor conscientien sijn, die soo haest, als de wint anders waijt, verandert worden, na dat de tijden ende zaken lopen, licht ende swaer sijn, ende wat reeckeninghe op sulcke, dien het met hare conscientien soo staet, te maecken is, willen de Remonstranten liever, dat andere daarvan oordeelen als ijset selve daarvan seggen.

*Alsoo tgene in synodo provintiael preparatoir sal gehandelt worden, niet sal connen beslecht worden als wesende zaecken, die alle de provintien int gemeen aengaen, soo en is niet nodich, dat wij met de Remonstrantsgesinden in synodo provintiali tesamencomen.*¹⁾ — Op dit eerste seggen de Remonstranten, soo dese reden (die als capitael ende hoofreden voorraen staet) gelden soude, dat dan teenemael onnodich ware geweest eenich provintiael sijnodus ergens te houden, vermits tgene daer gehandelt moeste worden, zaken waren, die alle de provintien int gemeen aengaen, off ten minsten en ware niet nodich geweest eenich provintiael sijnodus te houden, daerin van beijderzijds gevoelen, Remonstranten ende Contraremonstranten tesamen souden comen, strijdende tselve nochtans tegens tgeene op den sijnodum provintiael preparatoir in Gelderland gepractiseert is, daer men niet alleen de Remonstranten met de andere Contraremonstranten heeft doen tesamencomen, maer anders selffs niet en meijnde eenen formelen sijnodum provintialem praeparatoriam²⁾ te connen hebben, daeromme oock men de Remonstranten, om redenen zwaricheijt makende, te blijven sitten (na de berichtighe den Remonstranten daarvan gedaen) beweeght heeft. Strijdende oock tzelve tegen tgene de Ed. ende Mog. heeren Staten van Holland ende Westvrieslant daarvan geoordeelt hebben, belastende van gelijcken den predicanten Remonstranten, (niettegenstaende die selffs zeer groote zwaricheden te moveren hadden om op den sijnodum provintiael aldaer niet te verschijnen) nochtans derrewaerts te gaen ende haer op denselven te laten vinden. Maer hijeruijt vernemen de Remonstranten de practijcque, daermede de Contraremonstranten haer weten te behelpen, dat se namelyck, daer sij de heeren op hare zijde hebben ende de sterckste zijn, geen beswaerde conscientien en hebben om alsdan met de Remonstranten op den provintialem sijnodum te compareren, ja selffs de Remonstranten, soo die haer daerin selffs met goede redenen mochten beswaert vinden, daertoe perssen, ende wederom aen d'ander zijde, als se vrese hebben de sterckste niet te sullen wesen, alsdan beswaert te zijn in conscientie met de Remonstranten te compareren.

¹⁾ De geursiveerde aanhalingen uit het request der Contraremonstranten staan in margine van dit stuk. ²⁾ »praeparatoriam», er staat praeparatorium.

Jaе dat meer is, alsoo de zwaaricheden, die zij ende wij hebben sullen, niet bequamelick noch behoirlijk soude connen in geschrift gebracht, d'advysen geformeert ende in synodo nationali overgelevert worden, dewijle het d'eene sus ende d'andere soo sullen willen hebben, ende eyndelijck de zake soude werden verwerret ende oneijntelijcke ende onnutte disputijen verweckt, soo ist dat daerdeur de tijt onnuttelick gesleten ende de vergaderinghe onvruchtbaer gemaect sal worden. — Op het tweede antwoorden de Remonstranten, dat nochtans de Contraremonstranten in Gelderlant tselve aldaer niet ondoenlijk geweest te zijn geacht en hebben. Hebben oock de Ed. Mog. heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant geacht, dat sulx in de provintiale synoden van Zuydt ende Noorthollant wel conde geschijeden. Maer die subscribenten wetende van te voren, hoe dat se dweersen, de sake verwerren, oneijntelijcke ende onnutte disputijen verwecken willen, connen daerop lichtelijck prognosticeren ende voorsegghen, watter gebeuren sal. Evenwel wanneer het haer gelieft hadde met soodanighe christelicke ende vreedsame gemoederen op desen synodum provintiaele te compareren, als kerckendienaers van de ware Gereformeerde religie wel soude betanen ende toestaen, ende de Remonstranten van haer zijde daer te verschijnen genegen ende van herten bereijt waren, gelijk voor desen meermael in de voorgaende vergaderinghen tusschen d'eene ende d'andere geschijet was, hadden de Remonstranten wel verhoopt, dat niettegenstaende de swaricheijden, die se met malcanderen hebben, deselve seer bequamelick ende behoirlick in geschrifte gebracht, d'advysen geformeert ende in synodo nationali souden hebben connen overgelevert worden, sonder dat de zake off verwerret, off oneijntelicke ende onnutte disputijen verweckt, off de tijt onnuttelick gesleten, off de vergaderinghe onvruchtbaer soude gemaect geworden zijn.

Ende alsoo alrede met publijcque authoriteijt de ware Gereformeerde kercke in dese stadt (met dewelcke wij ons conformeren) van de Remonstranten gesepareert is. — Op dit derde staet te considereren, dat indien de subscribenten de publijcque authoriteijt allegeren tot dien eijnde, evenoff de kercke, daerin de Remonstranten dienen, niet mede soo wel en ware een ware Gereformeerde kercke als d'andere, daarvan de subscribenten spreken, dat daarmede dese kercke notoir ongeliijk gedaen wort, oock tegens de meeninghe ende intentie dergener (soo de Remonstranten achten), die dezelve publijcque authoriteijt toecomt ende geexerceert hebben, misbriijekt wort. Ende indien publijcque authoriteijt daerin wat gelden off geven conde, is de kercke, daerin de Remonstranten alsnoch ende soolanghe het haer toegelaten wort staen, voordesen bij publijcque authoriteijt voor een ware Gereformeerde kercke erkent geweest, gelijk se alsnoch bij publijcque

authoriteit daervoor erkent wort. Soude oock een publijcque autoriteit connen doen ende maken, dat eenighe kercke soude zijn de ware Gereformeerde kercke, soude alsdan teenemael onnodich wesen niet alleen tsijnodus provintiael, maer oock nationael, de zake namentlyck (hoewel in desen onverhoort de Remonstranten) alrede tevoren bij publijcque autoriteyt gedecideert zijnde. Vorders dese subscribenten haer conformerende met dese gesepareerde (soo sij spreken) kercke, ende dat op de publijcque autoriteit, verwonderen haer de Remonstranten, dat se soolanghe onbeswaert geweest zijn om met haer sulcke broederlijke gemeenschap te houden, ende nu eerst de zwaricheijt uijt de publycque autoriteit vinden ende nemen om van haer te separeren ende affsonderinghe te versoecken. Niettemin de subscribenten, haer daerop separerende ende scheurende van de Remonstranten, wort haer daermede stoffe ende bewijs gegeven om al de werelt kennelick te maken, dat de subscribenten, tot noch toe vóór dese publycque autoriteit eenicheijt met de Remonstranten gehouden hebbende, sij nu d'eerste sijn, die van de andere afscheijden ende alsoo de scheuringhe in dese provintie approberen ende voorts helpen formeren, ontlastende diensvolgens met dit haer doen de Remonstranten van die blame (daermede men haer allenthalven bij het volck soeckt hatelijck te maken ende de goede gemeijnte abuseert), dat quansuijs de Remonstranten de scheurmakers souden wesen, als tcontrarie daervan uijt dese opene, ronde ende vrije belijdenisse der subscribenten al te claerlijck ende notoirlijck blijckende.

Nemen oock de Remonstranten de verclaringhe der subscribenten in desen tharen voordeele omme deselve subscribenten, die daermede haer tot formele parthijen van de Remonstranten maken ende stellen, geensins voor rechters op den sijnodum nationalem te erkennen, steunende tselve op alle goddelicke ende natuئرlicke recht ende billicheijt, ende sullen haer voortaan op dese hare gemaecte scheuringhe van dezelve (twelck haer nochtans bedroeft) op dese vergaderinghe gesepareert moeten houden, ter wylen ende tijt sij daervan souden mogen comen aff te staen.

Ja dat deselvighe Remonstranten alrede bij haerselven haer van ons hebben gesepareert ende met uijtheemsche theologen ende predcanten bijzondere vergaderinghe gehouden. — Op dit vyerde hebben de Remonstranten te repliceren dat, indien seggen waere bewysen, de subscribenten dan hijermede souden mogen volstaen. Maer (gelijck men seijt) ten is met seggen alleen niet te doen: tbewijs vant geseijde moeste daer zijn, daeraen het desen subscribenten ontbreken sal. De Remonstranten ontkennen wel expres-selick ende met goet fundament, dat sij haer oijt van de Contraremonstranten (als integendeel altijt tot deser uijren toe d'onderlinghe verdraechsamenheit

volgens de kerckenorderinghe deser provincie, bij alle de predicanten des Stichts onderteekent, toegestaen ende selffs bij dese subscribenten ge-exerceert zijnde) bij haerselven gesepareert hebben. Ontkennen daerbeneffens oyt daertoe om bij haerselven haer van de subscribenten te separeren eenighe bijzondere vergaderinghe met uijtheemsche theologen off predicanten gehouden te hebben. Indien dan noch de subscribenten drijven willen, dat de Remonstranten ijmmers bijzondere vergaderinghe met uijtheemsche theologen ende predicanten gehouden hebben, antwoorden de Remonstranten (met alle deweleke men zwaricheijt maeckt op den provintialem sijnodum tesamen te comen) sulcx alle niet te weten, noch oock alle geen last daertoe gegeven te hebben. Ist bij eenighe alleen van de Remonstranten geschijet, dat se niet (gelijk hijer hatelijck voorgesteld wort) bijzondere vergaderinghe (niet anders dan off men alle off eenighe van de formaliteijten in soodanighe vergaderinghen, als waervan hier gesproken wort, gebruijckelijck gepleeght hadde) oock niet met uijtheemsche theologen off predicanten (want se noijt met eenighe uijtheemsche theologen off predicanten niet alleen geen bijzondere vergaderinghe gehadt, maer selffs niet tot separatie gecommuniceert te hebben bevonden en sal worden, daer mogelijck wel ter contrarien soude connen blijcken bij eenighe van de subscribenten zijde sulx geschijet te zijn) maer eenighe gemeijnsame familiare communicatie off, soo ment soo noemen wil, vergaderinghe niet met eenighe uijtheemsche, maer inheemsche ende nabuijrighe theologen ende predicanten gehouden hebben, wort dat qualick ende impertinentelick int gemeen den anderen Remonstranten, die daer geen kennisse van gehadt noch last toe gegeven hebben, te laste geleijt. Ende indien soodanighe enighe vergaderinghe met inheemsche theologen ende predicanten gestreckt soude hebben tot separatie te maken van den Contraremonstranten, omdat de subscribenten daer niet bij geweest en zijn, souden om deselve redenen d'andere Remonstranten over dese hare mederemonstranten vergaderinghe (als mede daerbij niet geweest zijnde) niet min van separatie te clagen hebben als de subscribenten. Seggen vorders de Remonstranten, die eenighe sodanighe communicatie oft vergaderinghe, tzij door occasie tzij andersins, met eenighe inheemsche ende nabuijrighe theologen off predicanten oijt gehadt oft gehouden hebben, dat sulx als nergens, noch in Gods Woort noch bij kerckelijcke ordonnantie noch bij eenighe politicque wet deser landen verboden sijnde, haer vrijgestaen heeft ende geoorloft is geweest. Beneffens dat het oock geschijet is met voorweten ende wille van diegene, dien doe ter tijt tselve soude geschenen hebben eenichsins aen te gaen oft daerin eenich spreken te hebben. Behalven dat geene vergaderinghe noch communicatie, groot off cleijn, (twelck hijer alleen de questie is) oijt int minste gestreckt heeft tot scheuringhe, maer integendeel altijt tot deliberatie ende overweginghe,

hoe men thbest opt gevoegelijxste deselve scheuringhe, tenderende tot ruine ende onderganck van de Gereformeerde kercke, ende soo te vresen is oock van ons vaderlant, soude voorcomen ende de eenicheijt met waerheijt, godsalicheijt ende vrijheijt daerinne onderhouden, sulcx dat sooverre vandaer is, dat deselve Remonstranten over soodanighe eenighe vergaderinghe te causeren off te beschuldigen souden zijn, dat se veeleer mejnen voor sodanighe hare sorghe ende neersticheijt tot de conservatie van de ruste, vreden ende eenicheijt der kercke ende republycque grooten loff ende danck weert te zijn, welcke hoewel sij nu ontbeeren moesten, sij vertrouwen, dat namaels nochtans de gemoederen, die nu onstelt, bezadicht ende bedaert zijnde, haer geworden sal, gelijk oock de Remonstranten over de aparte ende bijzondere vergaderinghe, by de Contraremonstranten corts voor desen gehouden, niet te clagen en souden hebben, tenware deselve (gelijk uyt dese redenen ende tversoeck daerop gedaen bevonden wort) tot scheuringhe hadden aengericht gewest, waertoe der Remonstranten vergaderinghe oijt gestreckt te hebben niet en sal bevonden off geinduceert connen worden, wt alle twelcke schijnt dit alleen van de subscribers daerbij gevought te zijn om met eenighen schijn ende glimp (hoewel te vergeeffs) dese hare al te ontijdighe ende onbehoirlijke separatie eenichsins te verschoonen, ende te beter van de Ed. Mog. heeren Staten haer versouck te verwerven.

Daerbij gevoecht, dat van haerluijden in den laetsten provinciali synodo sinisterlick ende bedriegelick is gehandelt, doordien sij sekere dinghen in actis synodalibus als gearresteert hebben geinsereert, daervan nochtans geen suffragium van ijemant is gegeven, ja niet eens gevraecht. — Hebben op dit vijffde de Remonstranten tot hare onschult over dese sware beschuldiginghe dit te seggen, dat vele van haer op den laesten provincialen synodum niet geweest en zijn, als naderhant eerst gecomen in den dijenst in dese provintie, ten oversitten van eenighe deser subscribers geexamineert ende met hare toestemminghe bevesticht, derhalven haer ongelijk geschiet, wanneer sij hijer beschuldicht worden (sinisterlick ende bedriegelick in den laesten synodo provinciali gehandelt te hebben). Dat andere, die op den laesten synodum provincialem geweest zijn, verclaren in oprechticheijt hares herten voor den Heere niet te weten van tgene haer hier soo swaerlick te laste geleijt wort, (alsdat sijluijden daerin sinisterlick off bedriegelick souden gehandelt hebben, doordien sij sekere dinghen in actis synodalibus als gearresteert souden hebben geinsereert, daervan nochtans geen suffragium by ijemant gegeven, ja niet eens gevraecht en soude sijn). Soo nochtans daer eenighe sulcke dinghen, als by den subscribers gestelt wort, ende den Remonstranten onbekent is, door eenich abuijs, misverstant

off andersins souden mogen geinsereert geweest zijn, hadden de Remonstranten wel gewilt ende gewenscht, dat de subscribenten tselve soelanghe tot nu toe niet verswegen en hadden, maer voordesen overlanghe, ja met den aldereersten tselve hadden te kennen gegeven ende geopenbaert om de memorie, doe noch versch zijnde, tselve geremedieert te hebben. Connen oock de Remonstranten niet verstaen, hoe dat nu te passe comt omme, geheele ses jaren daervan stil geswegen hebbende sonder eens int minste daervan te reppen, daert behoorde, nu daervan te spreken ende tselve soo onbroederlijk voor de Ed. Mog. heeren Staten deser provincie te brengen, ende dat noch met sulcke sware beschuldighen, off van de Remonstranten daerinne sinisterlick ende bedriegelick gehandelt ware, tenzij om de Remonstranten door sulcke hatelijke blame als sinistere ende bedriegelijke luijden bij hare Ed. Mog. verdacht gemaect hebbende, te meer favours by deselve tot obtentie van haer onbillick ende onchristelick versoeck te become, gelijk mede tvoorgaende daertoe scheen gedirigeert te zijn, waerinne, alsoo den Remonstrantsgesinden predicanten bij dese subscribenten groot ongelijk ende notoire injurie aengedaen wort, sullen nochtans de Remonstranten dat om Christi wille gelijk oock andere overlasten, die haer om der waerheijt ende gerechticheijt wille aengedaen souden moghen worden, met alle lijdsaemheijt ende christelijke geduldicheijt verdraghen.

Alle welcke ende meer andere redenen (die wij om lanckheijt te vermijden niet en stellen) ons vastelijck doen vertrouwen, dat uwe Ed. Mog. ons tot verwaringhe ende quijtinghe van onse conscientie niet en sullen weijgeren dit ons versoeck, dat wij mogen separatim vergaderen, d'advijzen formeren ende persoonen committeren om op den synodum nationalem te compareren ende alles te doen na behooren. — Op dit laeste en twijfelen de Remonstrantsgesinde predicanten gantsch niet, off bij sooverre de subscribenten meer off valider redenen als dese hadden gehadt, souden deselve wel voortgebracht ende daerbij gestelt hebben, want om die daerby te stellen tschrift geensins te lanck en is, bijsonder de voorgaende gepretendeerde redenen soo nietich, impertinent ende onwarachtich zijnde, sulx dat soewel dese ende meer andere redenen daerbij souden gedijent ende gepast hebben omme daerop sulcken versoeck (van tot verwaringhe ende quijtinghe harer conscientie separatim te mogen vergaderen) aen de Ed. Mog. heeren Staten te doen. Maer geene waerschijnelijke redenen meer hebbende, laten haer de Remonstranten beduncken, dat de subscribenten met dit laeste noch daerbij te voegen tcorte schrift noch wat langher hebben willen maken.

Uwe Ed. Mog. onderdanighe ende van herten getrouwe de bedienaren van de ware Gereformeerde religie deser provincie, ende wijt aller name: ARNOLDUS

OORTCAMPJUS. JOHANNES WURZFELDIUS. LAURENTIUS MODÆUS. JOHANNES OUCOPIUS. *Onderaen stont: JOHANNES LINDENIUS.* — Degene uijt welcker aller naem dese subscribenten de redenen overgegeven ende versoeck daerop gedaen hebben, schijnen seer vele in getale geweest te zijn, vermidts vijer persoonen (daerbij noch een onderaen geteekent was) totte selve gedeputeert zijn. Off alle de Contraremonstrantsgesinde predicanten deser provincie tot dese onderschrijvinghe ende overgevinghe den subscribenten gelast hebben, hebben de Remonstranten groote oorsaek daeraen te twyfelen, dewijle seker Contraremonstrantsgesint predicant deser provincie daarvan niet met allen te weten noch commissie daertoe gegeven te hebben verclaert ende betuyght heeft. Sodanighe mogen daer al meer wesen. Het soude oock de Remonstrantsgesinde predicanten wee gedaen ende bedroeft hebben, datter sooseer vele souden geweest zijn, die haer hiertoe souden hebben laten misbruijcken ende persuaderen, dewijle sij van tevoren alle tesamen (niemant uijtgenomen) belooft, ende eenighe van die oock met hanttastinghe, tot de onderlinghe verdraechsamenheijt ende broederlijcke gemeijnschap verbonden ende verplicht hebben. Niettemin soo daer sooseer vele sulcke Contraremonstrantse predicanten souden wesen, sal daeruijt connen blijcken de tastelijcke onwaerheijt, waermede men de Remonstrante predicanten van dese provincie menichmael beswaert ende haer nagegeven heeft, dat sij niemant van de Contraremonstranten neffens haer in den dienst en wilden lijden, maer deselve, alleen omdat se in een ander gevoelen stonden, verstieten. Want oock onder dese Contraremonstranten, uijt welcker aller name de subscribenten seggen onderteeckent te hebben, wellicht wel eenighe sullen wesen, die selffs van de Remonst. predicanten in haere diensten gevordert ende bevesticht zijn. Maer voor tlaeste comt den Remonstranten seer nieuw ende vreemt voor, dat D. ARNOLDUS OORTCAMPJUS ende LAURENTIUS MODÆUS, die niet alleen gelijk oock d'andere tot noch toe corts voor desen met haer christelycke ende broederlijcke gemeijnschap gehouden, maer daerenboven als deputati sijnodi andere om die met haer te onderhouden meermalen vermaent ende verplicht hebben, oock eenen, die (hierby geteekent staende) over een jaer (de zaken elders haer tot scheuringhe disponerende) scheen eenighe zwaricheyt in de onderhoudinghe van de broederlijcke gemeijnschap tusschen d'eene ende d'andere te maken selve daertoe gesocht te persuaderen met censure ende improbatie vant contrarie, in een ander gelegentheijt rontuijt verclarende, dat men om dese controversse pointen niemanden behoorde uijt den dijenst te weeren, behalve dat dese twee voornoemde subscribenten verscheijden Remonst. predicanten sonder eenighe beswaringhe van conscientie (ijmmers die oijt gebleken heeft) geexamineert, de handen opgeleijt ende in den dienst bevesticht hebben. Het comt, seggen de Remonstranten noch eens, haer seer

onverwacht voor, dat deselve sonder de Remonst. predicanten (met dewelcke sy ses jaren lanck achter den anderen alle maenden ende meer vergadert geweest zijn) oijt eens van tevoren aen te spreken off te communiceren off eenichsins te vernemen, off daer middel ware om bij malcanderen in de voorgaende eenicheijt tot mutuele tolerantie te blijven, nu op een bot teffens soo schielick ende haestelijck verandert zijn. Ende en weten de Remonst. predicanten niet wat daerop seggen, alleen connende vermoeden, dat se daertoe van andere geimportuneert ende opgemaect moeten sijn, achtende voorts de Remonstranten, dat het verre best ware geweest voor de subscribers hare conscientien niet te beswaren met de Remonstranten soo onordentelijcken, onbroederlijcken ende met onwaerheijt voor hare Ed. Mog. te beschuldigen, alsdat se swaricheijt maken van met de Remonstranten in de voorgaende broederlijke ende christelijke gemeijnschap te continueren, niet connende voor goet vinden noch wel gedaen, dat de subscribers met dit haer versoeck de gemeijnschap eerst affbrekende, alsoo de formele scheuringhe, in dese provintie aengerecht, overal soecken te stijven ende te stercken, waervan de Remonstrantsgesinde (als ten hoogsten over de scheuringhe bedroeft zijnde, die se oock geerne alletijt met alle gevoegelijke middelen, sooveel in haer was ende mogelijk geweest is, hebben gesocht te voorkomen) voor Godt, onsen salichmaker Jesu Christo ende zijne kercke onschuldich willen zijn, haer bij desen tot verwaringhe ende quytinghe van hare conscientien voor al de werelt ontledigende ende ontlastende. Biddende ondertusschen Godt Almachtich uijt gront harer herten door Jesum Christum, dat de waerheijt, die na de godsalicheijt is, bij alle menschen tot een ware, oprechte, christelicke vrede hier ende hiernaemaels tot genietinghe van de onsterffelijcheijt ende eeuwighe zalicheijt in hare herten mach plaetse grijpen ende daerinne gevestigcht werden.

Vuyt name van de synodale vergaderinge, vergadert in St. Catelynen.

ISAACUS FREDERICI, praeses synodi.

SAMUEL NÆRANUS, scriba. 1)

Aenmerckingen der predicanten des stichts van Utrecht, die men noemt Remonstranten, vergadert in St. Katrijnen, op den staet des verschils over den 1^{en} artijckel nopende de praedestinatie, hun overgelevert bij de Contraremonstrantsche predicanten, vergadert int capittelhuijs ten Dom. 1^e Deel. 2)

Waerde ende lieve medebroederen in Christo (indien het u. l. ende w.

1) »Vuyt — scriba.» Dit onderschrift is met andere hand en inkt bijgevoegd, doch de onderteekeningen zijn eigenhandig. Ook van dit »Nodich ondersoek» komt in het h.s. nog een afschrift voor.

2) Deze titel staat op het eerste blad. Het stuk zelf (copie) begint op de derde bladzijde

anders belieft voor sodanige ons te kennen). Wij hadden van herten wel gewenscht ende niet liever gesien, dan dat wij voort hadden mogen blijven in sodanige mutuele tolerantie, broederlijke vrede ende christelijke eenicheijt, als waerin wij tot noch toe voordesen met u. l. ende w. in dese provincie gestaen hebben, sulcks dat wij dien geheelen tijt van vijf off ses volle jaren betoont hebben, hoe practiquabel ende doenlijk dat het sij, dat predicanten van verscheijden gevoelen int stuck van de predestinatie cum annexis (midts mijndende ten wederzijden de extremiteyten, die daerinne sijn ende wij volgens de kerckenordering gemijdt hebben) met malkanderen vredelijck, gerustelijck ende christelijck hare diensten tesamen kunnen betreden, niet alleen in een lant off provincie, maer oock in eene ende deselve stadt ende kercke. Doch alsoo het eenigen (alle en kunnen wij niet seggen) van u. l. ende w. belieft heeft dese separatie van ons aen de E. M. heeren Staten deser provincie te versoecken ende tselve, niet-tegenstaende wij tgaerne anders gesien hadden, dat wij alle tesamen bij malkanderen sijnodaliter hadden mogen vergaderen, niet en heeft kunnen gedresseert worden, moeten wij sulcks met droeffheijt gedoogen, niet konnende ondertuschen naelaten u. l. ende w. met weemoet onses herten te kennen te geven ons leet te zijn, dat wij sonder billijcke oorsake soo indebite van u. l. ende w. verstooten sijn geworden, willende van dese separatie niet alleen voor Godt maer oock selfs in u. l. ende w. conscientien onschuldich sijn. Voorders dewijle het u. l. ende w. goet heeft gedacht ons seker lang geschrifte, vervatende den stant des geschils over de vijf questieuse poincten door de E. M. heeren Staten deser provincie te behandigen, omme daerop diesaengaende onse antwoorde te bekomen, was tselve onses bedunckens teenemael onnodich, wanneer wij ons tesamen hadden willen houden aen de kerckenordeninge ten regarde van dit poinct, waerbij ons seer wel bevonden hebbende wij den synodo nationali hadden kunnen dienen ende aenwijsen middel om dese differentiale punten tot de ruste ende welstant van het lant ende de kercke te accommoderen. Immers en heeft ons gants niet gedocht dit het middel te wesen om onnutte ende onnoodige disputeren (die meer verwerringe hebben als godtsalicheijt) te vermijden, waeromme nochtans eenige van den uwen dese separatie vergaderinge versocht hadden. Want dat men met sulck eenen hoop articulen de disputeren niet en heeft kunnen vermijden, hebben sulcks wel ondervonden de fabricateurs van dese articulen, die wij houden wt Gelderlant (hoewel een weijnich hier ende daer verandert) gebracht ende u. l. ende w. in handen geleverd te sijn, want men aldaer eenen ruymen tijt met disputeren over dese gestelde articulen toegebracht ende onnuttelijck versleten heeft. Wij laten ons bedencken, dat het wel gevoechelijcker geweest waere tot mijdinge van disputeren ende bespoedinge van dese synodale hande-

linge, indien u. l. ende w., latende de Geldersche articulen, die se waeren, selffs den *statum questionis*, gelijk sij die in eenvoudicheijt verstonden, geformeert hadden, ende wij mede van onse zijde, omme alsoo dien tsamen in *sijnodo nationali* overgelevert aldaer te ondersoecken, ende sooveel alst mogelijk ware geweest, overeen te brengen, off anderen, (tweleck wij noch veel liever gewilt hadden) dat de predicanten van dese provintie, bequaem genoeg sijnde om den *synodum provincialem* te houden, tesamen dien gestelt hadden, soo nae alst doenlijk waer geweest. Nu en moeten u. l. ende w. niet vreemt vinden, ist dat wij tegen onse intentie, meijninge ende danck met malkanderen zouden mogen in onnoodige disputen ingetogen worden, u. l. ende w. hebben dat niet ons maer dien te wijten, die u. l. ende w. dese articulen behandicht hebben, want bevindende dit schrift sulcks dat het, lange bearbeijt sijnde, vol steeckt oock (soo wij achten) buijten weeten van u. l. ende w. van dubbelsinnige termen, duijstere ende bewimpelde manieren van spreken om daeronder te mogen schuijlen, ende de saecke in den gront behoudende nochtans te schijnen wat anderen te willen seggen, worden wij genootsaeckt tot ondeckinge van sulcks ende naerder openinge van onse meijninge verscheijden saecken, niet van alles daerop te letten stont, maer vant principaelste ende dat eigentlijk dienden tot stellinge van den staet des geschils in dese materie, u. l. ende w. voor te houden ende te communiceren. Ist dat wij somtijts hier off daer int een off tander u. l. ende w. eenichsins duijster souden schijnen te sijn, moet dat toegeschreven de spitsvindicheijt dergeenre, die dese sovele ende ingewikkelde articulen gestelt hebben, hebbende ons evenwel daerin der klaerheijt ende korthheijt sovele benaersticht, als ons mogelijk geweest is. Sullen derhalven voort treden tot bemerkinge van het schrift selve, ende eerst:

Op den tijtel.

De broederen schijnen haerselven toe te schrijven, dat sij gebleven sijn bij de ware Gereformeerde religie mit uijtsluijtinge van de Remonstrantsgesinde, alsoo sij hier schijnen oppositie te maecken. Wij sustineren daertegens, dat ons gevoelen nopende dese poincten al veel beter van de pauselijke dolingen is gereformeert dan het haere, ende vragen haer, off sij oordeelen, dat alle degene, die in het gevoelen over dese poincten met haer niet en accorderen, van de Gereformeerde religie affgeweken sijn? Ende indien jae, hoe sij dan Calvinum, Besam, Zanchium etc. kunnen houden voor leeraers van de Gereformeerde religie, nadien sij notoirlijk verre van deselve verschillen? 2. Off sij meijnen, dat de Gereformeerde religie in dese poincten bestaet? tSchynt, dat de broeders ons hier bedecktelijck de broederschap affkeuren, die sij tot noch toe met ons zonder quetsinge haerder consciencie (soo wij hopen) hebben onderhouden, tweleck

alsoo den sijnodo nationali soude prejudicieren, soo protesteren wij mitsdesen daertegen.

Den 1 ende 2 § staen wij toe, mits dat verstaen worden niet simpeljik menschen als menschen, ofte gevallene in Adam sonder eenige vordere qualiteit te bemercken, maer dat het besluit der zalicheijt gegaen sij over menschen, gevallen in Adam ende door Godts genade in Jesum Christum geloovende, tbesluit der onzalicheijt ofte verwerpinge over deselve, bemerckt als ongelovige.

Den 3 § staen wij toe, welverstaende dat het niet door Godts voorgaende absoluijt decreet en geschiet, dat vele verworpen sijn ende weijnige uijtverkoren.

§ 4 staen wij teenemael toe ende begeeren, dat wel aangemerckt werde, dat hier wort geseijt, dat wij het hier met den broederen in eens sijn, dat de verkiesinge geschiet is uijt loutere genade zonder aenmerckinge van eenige verdienstelijke waerdicheijt. Soo en doen wij dan de genade Godts niet te cort ende en drijven niet eenige verdiensten der menschen (gelijk men ons naegeeft), als wij seggen, dat de verkiesinge geschiet met aenmerckinge vant levende werckende geloove. Veelmin drijven wij verdiensten, als wij drijven, dat men zonder tselve werckende geloove niet zalich en wort.

Alsoo in de 3 eerste § is gesproken van de verkiesinge ende verwerpinge beijde, soo schijnt, dat hier wel soude hebben gevoecht, dat de broeders hier hadden gestelt, waerom de verworpene verworpen sijn. Die en schijnen sij nergens duijdelijk te doen. Wij eijnschen, dat sij haer daerop naerder verklaren, off de verworpene verworpen sijn om de zonde Adams, off om de erffzonde, off om beijde, off om haere eijgene zonden. Ende indien sij seggen: om haere eijgene zonden, soo vragen wij, off sij daerdoor verstaen hare zonde, die sij in Adam begaen hebben, gelyck wij weten, dat sommige dit seggen met dit verstant om de eenvoudige te paeijen. Verstaen sij door der verworpenen zonden, daer zij om verworpen sijn, de zonden, die zij in hare eygene personen ende bujten Adam doen, zoo vragen wij wederom, off sij die zonden hebben kunnen laten. Laet de broeders hierop categorice antwoorden. Wij meijnen, dat blycken zal, dat haer gevoelen is, dat degene die verworpen sijn om in de helle eeuwich te branden, verworpen sijn off om de zonde Adams, off om de erffzonde, off om eenige hare zonde, die sij niet hebben kunnen mijden, off om dese drie tesamen. Wij gevoelen ende gelooven, dat niemant van Godt verworpen is ende ter hellen geschickt dan om sijn eijgen zonde, die hij heeft kunnen laten.

§ 5. tIs waer, maer alsoo dat het geloove niet alleen en is een vereijtscht middel off conditie ter zalicheijt, maer oock ter verkiesinge in den genen, die verkoren ende zalich wort.

Op den 6 § seggen wij, dat het een ander gelegenheit heeft met de voorschickinge Godts tot de middelen des geloofs als met sijne voorschickinge tot het geloove. Tot het gelooff wort niemant absolutelijck geschickt, maer wel tot de middelen desselven, derhalven dat degene, die de middelen des geloofs ontfangen hebbende tgelooove niet mede en ontfangen, en geschiet niet daerom, omdat Godt preciselijck besloten heeft hun tgelooove niet te geven, maer omdat sij de middelen tot het gelooff versuijmen ende veronachtsamen, op conditie van welcker waerneminghe hij besloten hadde hun tselve geloove mede te geven.

§ 7. Uijt hetgene nu § 6 van ons geseijt is, blijkt dat wij ter contrarien houden, dat Godt immers besloten heeft in den verworpenen sooverre te wercken, dat het dadelijck geloove daerop volge, namelijk op conditie dat de mensche, die geroepen wort, den geest Godts niet en wederstae, dewelcke dan wederstaen wort van den mensche, wanneer belet wort, hetgene hij voorheeft. Nu wat kan den h. geest voorhebben, ten aensien van twelcke hem wederstant gedaen wort, als te wercken bekeeringe ende geloove in den mensche? De menschen te maecken zonder onschuld en is sijne intentie niet, waerin hem wederstaen wort van den genen, die weijgert te gelooven, want dat bekoomt hij door sulcken wederstant. Resteert dan, dat hij hebbe gehadt intentie om den mensche te brengen tot het geloove, ten welcken aensien Actor. 7 wort geseijt, dat de menschen Godts geest wederstaen, ende oversulcks dat het aen Godt ende zijnen h. geest niet en schort, off aen eenich besluit van niet verre genoeg te wercken, dat de mensche, die geroepen wort, in ongelooove blijft. Indient soo niet met de sake gelegen is, waertoe roept dan Godt de menschen tot de zalicheijt, absolutelijck besloten hebbende hen de middelen ter zalicheijt te onthouden? Hoe sal dan dese roepinghe een genadige roepinghe sijn, naedien sij den geroepenen nergens anders toe en kan strecken, dan dat sij door eene nootsakelijcke weijgeringe derselver te swaerder oordeel op haer laden, in voegen dat die roepinghe sal sijn een ongenadige genade?

Den 8 § ende 9 staen wij toe. Siet van den 9 den 5 § van de verschillende poincten hiernaevolgende.

§ 10. Wij hebben redenen om hier te twijffelen, off door desen artikel te kennen gegeven wort een gewisse versekeringe ende zalicheijt der kinderen der geloovigen, die in hare kintsheijt sterven, alsoo het woort vertrouwen dubbelsinnich is, ende in de schrifture alsoock daerbuijten beteykent soodanige een stercke hope, waerin men missende ende bedrogen mach worden, welcke dubbelsinnicheijt niet en wort wechgenomen doort bijvoegen van het woort sekerlijck. Want dat wort immediate gevoecht bij het woort vertrouwen, al schijnt het ten eersten aensien, dat het

all eens sij, off men segge, dat men ijets sekerlijck mach vertrouwen, off dat men segge, dat men ijets mach sekerlijck vertrouwen. De broeders, die dit schrift hebben gestelt, weten nochtans, dat tusschen dese bejide manieren van spreken een merckelijck onderscheijt is. Ende off men schoon twoort sekerlijck immediate met het woort vertrouwen voechde, soo geeft diesniettegenstaende twoort mogen, dat hier gebruijckt wort, te kennen, dat sulckeen vertrouwen wel bedrogen kan uijtkomen. DONTTEKLOCK gebruijckt woorden, die noch al meerder gewisheijt van dit point schijnen mede te brengen dan degene, die hier worden gestelt. Want in sijn antwoort op de Vermaninge tot vrede, letter L, seijt hij, dat wij van de kinderen der geloovigen, wanneer sij in hare jonckheijt komen te sterven, niet anders en kunnen noch behooren te oordeelen, dan dat henlieden de zalicheijt toekomt, ende dat se tot deselve van Godt zijn verkoren ofte gepredestineert. Wie en soude niet meijnen, dat met dese woorden dit point bujten alle twijffel wierde gestelt? Maer jemant lese voorder die page ende de navolgende, ende hij sal bevinden soo klaer als den dach, dat DONTTEKLOCK daernae schrijft, dat niettegenstaende (volgens sijne geallegeerde woorden) men niet anders en kan noch behoort te oordeelen, dan dat de kinderen der geloovigen in haere kintsheijt stervende de zalicheijt toekomt, dat het nochtans wel anders kan sijn, ende dat sodanige kinderkens kunnen verlooren gaen. D. PARCEUS, professor tot Heydelberch, die van den Contraremonstranten in sulcken achtinge wort gehouden, dat eenige derselver hem noemen den grooten PARCEUM, betuijcht zonder eenige bewimpelinge, 1) dat het met de kinderkens, die in Christo sterven, verscheijdentlijck toegaet, want die sullen simpelijck off behouden worden na de genade, off verdoemt worden nae de nature, als sijnde kinderen des toorns, gelijk de reste. Deselve heeft nog onlancks staende gehouden, dat noch Zwinglius noch Calvinus noch jemant van den onsen alle de kinderkens, in hare kintsheijt stervende, 2) oock als men se ten doop draecht, den hemel toeelijgenen, maer seijt, dat se van de kinderen der bondtgenoten sulcks oordeelen canone charitatis, nae den regel der lieffde, salva tamen Dei electione, altijts voorbehoudens Godts verkiesinge, die daer dickwils onderscheijt in gemaect heeft ende noch maeckt. Martyr, Zanchius ende andere seggen rontuijt van gelijkken, dewelcke alle van de Contraremonstranten in Hollant in haer Tegenvertooch aen de M. H. Staten voortgebracht ende geallegeert worden om te betoonen de outheijt ende algemeijnheijt vant gevoelen, dat zij hebben van de predestinatie metten

1) In marg. staat: »Comment. in Epist. ad Rom. cap. 2 Dub. 9.»

2) In marg. staat: »Parceus contra Bellarminum pag. 891.»

aenkleven van dien, seggende dat haer gevoelen van deselve is geleert. Nu dewijle dese broeders haer selven toeschrijven, dat se gebleven sijn bij de leere der Gereformeerde religie ende PARCEUS betuigt, dat dit de gemeijne ende bestandige leere soowel der eerster als aller anderer leeraren der Gereformeerde religie is, hoe kunnen sij dan in een stuck van sulcken gewichte een geheel contrarij ende nieu gevoelen volgen, ende evenwel sich beroemen van gebleven te zijn bij de ware Gereformeerde religie? Off zal men seggen, dat PARCEUS, den alderoutsten ende beroemsten professor ende doctor theologie, die de Gereformeerde kercken hedensdaechs in de geheele Christenheijt hebben, noch selfs niet en weet, wat het gemeijn ende bestandich gevoelen der Gereformeerder kercken is? Hierop dan versoecken wij van de broeders naerder verklaringe, alsoock wat haer gevoelen sij van de kinderen der geloovigen, die noch zuigen ende in hare kintsheijt sijn ende leven, off het oock vast ende seker gaet, dat die in den stant der genade off zalicheijt sijn, ende hoe men de ouders, die souden mogen vreesen, dat se verworpen sijn, sal mogen vertroosten. Soude wel de doot een seeckerder getuijgenisse ende versegelinge der zalicheijt der kinderen sijn dan haeren doop, die een zegel des verbonts is? Het oordeel der lieffde, dat eenige hier allegeren, en heeft hier geen plaetse, nadien hetselve gefondeert is op eenige uijterlijcke apparentie, die ons meer het eene als het andere doet gelooven, welck fundament hier cesseert. Ende in allen gevalle soo is het oordeel der lieffde bedriechelijck. De broeders sullen mischien voorwerpen, dat sij haer naerder verklaren § 5 over den 2 articulo non controverso met dese woorden, dat niemant de vergevinge der zonden ende versoeninge met Godt dadelijck geniet dan alleen de ware geloovige (begrijpende mede hieronder de gelooviger kinderen). Maer hier vragen wij, off sij alle aller geloovigen kinderen in haere kintsheijt levende off stervende hieronder begrijpen. Laet se hierop ja e seggen. Derven sijt oock niet seggen, soo is te verstaen, dat sij alleenlijck sommige kinderen der geloovige hieronder begrijpen.

Den 11 § staen wij toe, mits dat ondert wordeken oock niet en schuijle, dat het geloove sij een vrucht der absolute verkiesinge ter zalicheijt. Alsoock den 12, want die verworpen worden, worden verworpen om hare eijgene dadelijcke zonden, die sij hebben kunnen laten. Die boven den val gaen seggen oock, dat de verworpene rechtvaerdelijck verworpen sijn, zonder nochtans te stellen de zonde als een verdienende oorsake der verwerpinge. Wij vertrouwen, dat de broederen sulcken verwerpinge geen rechtvaerdige verwerpinge souden willen heeten. Derhalven het niet genoeg en is, dat men eenderleij woorden heeft, wanneer men daeronder niet en vervat eenderleij sin. Dus blijkt hier onder anderen, dat wij reden hebben om over dubbelsinnicheijt deser articulen te klagen, alsoo een soo

notoirlijk onrechtvaardich besluit der verwerpinge onder dese woorden kan schuiflen.

Den 13 § staen wij toe in sulcken sin, dat de voorgewetene dadelijcke ongenootsaecte sonden der menschen, van haer buijten Adam gedaen, de verdienende oorsake sijn niet alleen van hare dadelijcke verdoemenisse, maer oock van hare reprobacie ende verwerpinge.

§ 14. Desen artijckel nemen wij gaerne aen, maer wilden de broeders wel vragen, off degene, die jemant tot straffe van sijn misdaet kreupel slaet, niet en is de werckende oorsake van sijn manckgaen, hoewel sijn misdaet de verdienende oorsake daervan is.

Volgen de verschilpoincten.

Op den 1 § dient aengemerckt, dat de verkiesinge niet en is eenderleij. Daer is een verkiesinge tot de zalichmakende genade ende de middelen der zalicheijt, ende een verkiesinge tot de zalicheijt. Aengaende dese tweede seggen wij, dat het objectum derselver is even tselve, twelck daer is tobjectum der uijtvoeringe derselver, te weten de geloovige menschen. Sulcke menschen, als Godt besloten heeft te verkiesen ter zalicheijt ende verkiest ter zalicheijt, sulcke menschen ende evenzoo geconsidereert geeft hij oock indertijt de zalicheijt, andersins soude de executie ende uijtvoeringe met het decreet ende besluit niet overeenkomen. Maer aengaende de verkiesinge tot de middelen der zalicheijt ende dadelijcke mededeijlinge derselver, wij bekennen, dat daerin onderscheijt is quoad objectum, want in de verkiesinge en wort de mensche niet geconsidereert als geloovige, gelijk in de dadelijcke mededeijlinge der zalicheijt, maer sonder eenige aenmerkinge van ijets, dat in den mensche soude mogen wesen, de menschen blootelijck als menschen ende zondaers.

§ 2 vervat hetselve, dat in den 1 § is gestelt. Wij maken derhalven hier wederom onderscheijt: 1. Ten aensien vant besluit der indefinite verkiesinge, waermede Godt beslooten heeft de geloovige zalich te maken, en kander in de mensche niet bemerckt worden eenige dispositie, sulcke als hier gemeldet wort in Godts voorwetenheijt voorgaende. 2. Tselve moet oock geseijt worden aengaende de definite off personele verkiesinge van genen ende desen tot de genade ende middelen der zalicheijt noodich. 3. Maer ten aensien van de definite verkiesinge ter zalicheijt van Pieter ende Jan (welcke eijgentlijck niet en is een nieu besluit der verkiesinge, maer alleenlijck een applicatie van de voorgemelde indefinite verkiesinge der geloovigen ter zalicheijt (in deselve besloten als het particulare singulare in universalis), soo leert ons de schrifture, dat die geschiet is met aenmerkinge des gelooffs in Pieter ende Jan, twelck nae den stijl der schrifture, Luc. 21, Apoc. 3, wel een waerdicheijt soude mogen worden genoempt, maer van dewelcke alle verdienstelijckheijt verre is, ende een waerdicheijt

alleenlijk uijt Godts genadige gewaerdiginge. Van sodanige eene verkiesinge wort er gesproocken in de spreucke: vele geroepen, weijnige uijtverkoren, alwaer uijtverkorene worden genaemt degene, die met het evangelische bruijloftskleet bekleet zijn, twelck is het geloove door de lieffde.

§ 3 is ten naestenbij van gelycken inhoud. Wij sullen hier onderscheijt maecken ende seggen, dat de geloovige ende heijlige is verkoren definite ter zalicheijt, onder conditie van voortganck ende volherdinge int geloove ende heijlicheijt, maer absolutelijck ter zalicheijt sijn verkoren alleen degeene, die tgelooove behouden, den loop der godtzalicheijt volloopen ende volstandich gelovende sijn ten einde toe, ende als soodanige geconsidereert sijn van Godt den Heere.

Op § 4 seggen wij: neen. De verscheijdentheijt der besluyten blijckt uijt dien, dat het objectum derselver, als aengewesen is, is verscheijden. Want de middelen der zalicheijt, immers vele derselver besluyt Godt te geven den mensche als mensche, Pieter als Pieter, maer de zalicheijt besluyt hij te geven den mensche ende Pieter, geconsideert als geloovige, volgens sijn besluyt der indefinite verkiesinge, volgens dewelcke hij se niet anders als soodanige en kan considereren int absoluijt besluyt van hun de zalicheijt te geven. Velen geeft hij de middelen ter zalicheijt, weijnigen de zalicheijt, omdat sij die middelen versuijmen, niet wel en gebruijcken ende vant goede gebruijck derselver affwijcken nae de spreucke: vele geroepen, weijnige uijtverkoren. tBesluyt van te geven de middelen ter zalicheijt, immers de eerste (want in den voortganck geeft Godt genade voor genade, et dat habenti), is een besluyt zonder conditie. De zalicheijt selfs en besluyt hij niet te geven aen iemant zonder conditie van gelooff en gehoorsaemheijt. Dien hij definite alsoo besluyt deselve te geven, die considereert hij als nu volbracht hebbende de conditien, ter zalicheijt noodich ende van hem vereijscht.

In den 5 § dienen de broeders te verklaren, wat sij verstaen door het wordeken alsoo, off sij daermede alleen willen negeren modum rei, te weten op wat wijse Christus het fundament is, voorts toestaende de sake selfs. Wij verstaen, dat onse heere Christus is niet alleen de middelaer Godts bij den menschen maer oock der menschen bij Godt, ende dat hij doort soenoffer sijner gehoorsaemheijt bij Godt heeft tewege gebracht tbesluyt der indefinite ende definite verkiesinge der menschen ter zalicheijt alsoock der middelen derselve. Soodat Godt niemant besloten en heeft te verkiesen tot de zalicheijt ofte tot de middelen derselver dan om de verdiensten Jesu Christi wille, ende dat alsoo Jesus Christus is uijt Godts genade de fonteijne onser zalicheijt, tbegintsel, middel ende eijnde derselver. Ja, indien Christus niet en is de verdienende oorsake onser verkiesinge ter zalicheijt, soo en sal hij oock niet sijn de verdiende

oorsake onser zalicheijt, want onse zalicheijt bestaet in onse versoeninge met Godt. Nu degene, die Godt ten hoochsten lieff heeft, gelijk ontwijffelijck lieff heeft degene, die hij absolutelijck ter zalicheijt verkoren heeft (nae de broederen gevoelen), zoo hebben die van noode verzoeninge met Godt.

Op den 6 § antwoorden wij met distinctie: tgelooove is een vrucht der genadiger verkiesinge Godes tot de middelen der zalicheijt, als de predicatie des evangeliums, maer der definite verkiesinge ter zalicheijt van Pieter ende Jan en is tgelooove geen vrucht, want de consideratie van gelooove gaet in ordre voor soodanige sijne verkiesinge.

Op den 7 § konnen wij seggen: ja ende neen, nae dat de perseverantie van den broederen wordt geconsidereert. Considereren sij die als een appart middel ter salicheijt noodich, soo seggen wij met haer: neen. Want soo onverstandich en sijn wij niet, dat wij den volhardenden geloovigen der zalicheijt soudē affkerven, maer de volherdinge, geconsidereert wordende gelijk zij in hare nature te considereren is, niet als een nieu ende bijsonder middel, maer als een continuatie ende duijringe van de middelen ter zalicheijt, soo seggen wij, dat eenige menschen wel konnen hebben alle de middelen ter zalicheijt nodich sonder nochtans de zalicheijt te bekomen, omdat sij se bij hare schult (want aen Godt en ontbreeckt het niet) niet geduijrichlijck behouden, maer bij hare schult verwaerloosen.

Op den 8 § seggen wij: neen. tEn schort aen Godt niet, dat hij niet verder en werckt. De broeders soecken hier de oorsaecke van een absoluijt besluit, welck absoluijt besluit Godt niet gemaect en heeft, gelijk te vooren op den 7 art. van de vermeijnde eendracht is aangewesen. tBesluit daer niet sijnde, behoeft men de oorsaecke desselven niet te soecken. Door de oorsake, waervan hier gesproken wort, verstaen wij hier een verdienende oorsake: de nature van sodanige oorsake niet en lijdt de oppositie, die daernae opt eijnde des art. wort gemaect met het wordeken maer. Want gesupponeert, dat de mensche door sijn tegenstaen tegen tgepredickte woort ende den h. geest verdient, ende Gode oorsake geeft om in hem sooverde niet te wercken, dat het dadelijck gelooove daerop volge, soo staet het evenwel noch in de volle vrijemacht Godts het dadelijck gelooove in hem te wercken, soo hij wil. Ende soo hij tniēt en doet, soo is de mensche daervan wel de verdienende oorsake, maer soo nochtans, dat de naeste oorsake van dat nietwercken altijt is ende blijft de wille Godts. Want de mensche en kan door geene sijne daet Godt ergens toe nootsaecken, ende blijft Godts wercken off niet wercken ad extra altijts vrijwillich ende ongenootsaeckt niettegenstaende alle doen off laten des mensche, tenware dan dat Godt door een vrijwillich besluit sich selven hier ofte daertoe hadde verplicht. tEerste deel deses art., soot hier leijt, soude mogen

schijnen hier met ons overeen te komen, maer als men wel insiet den gront der broederen, soo blijkt, dat sij dit eerste lit hebben willen loochenen ende alleenlijk ja e seggen op het laeste lit derselven. Derhalven wij teerste lit, als van den broederen geloochent, hier hebben bemerckt.

Op den 9 § hier wort gesupponeert, tgene wij ontkennen, datter is een absoluijt decreet der verwerpinge over de menschen, geconsidereert als alleenlijk gevallen in Adam sonder eenige vordere qualiteit. Wij seggen ter contrarie, dat de verwerpinge is veeleer een consequens van het ongelooove, ende dat de verwerpinge volcht op het voorgesien ongelooove als op een verdienende oorsake van deselve. Jac, de sake wel ingesien sijnde, sal blijcken, dat positiva infidelitas ofte tongeloooff der geroepene is eigentlijk een consequens vant besluijt der roepinge der verworpenen, nae den sin der broederen. Want zij en souden niet kunnen sijn positive infideles, tenwaere men haer riep ad fidem, tevooren absolutelijck beslooten hebbende haer tgelooove niet te geven.

Op den 10 § seggen wij met onderscheijt, dat in beijden eenerleij objectum is, te weten der verkiesinge ter zalicheijt ende der rechtvaerdiginge. Want de geloovige wort off is verkoren ter zalicheijt, de geloovige wort gerechtvaardicht. Spreeckt men van de verkiesinge tot de middelen der zalicheijt, predicatie des evangeliums etc., wij hebben boven geseijt, dat die gaet over menschen, leggende in de¹⁾ zonder eenige consideratie van eenige vordere qualiteit. Aengaende de termen van electio en justificatio completa et incompleta, die laten wij in haere waerde: wij willen liever gebruijcken dese wel soo bekende van een conditionele ende absolute verkiesinge ende rechtvaerdiginge, ende seggen dat de geloovige in dit leven verkoren zijn ter zalicheijt ende gerechtvaardicht op conditie van voortganck ende volhardinge in den gelooove ende heijlicheijt, ende dat degene die den loop des gelooffs ende godzalicheijts vollopen hebben, absolutelijck ten eeuwigen leven verkoren ende gerechtvaardicht sijn.

Op den 11 § (dewijle de broeders onses erachtens bekennen, dat het besluijt der indefinite verkiesinge, bij ons gestelt, overeenkoomt met het besluijt der rechtvaerdiginge) soo vragen wij, alsoo wij mejnen, dat se niet en sullen loochenen, datter zij een besluijt van een indefinite rechtvaerdiginge der geloovigen, waerom men niet van gelijcken mach seggen, datter is een besluijt van een indefinite verkiesinge der geloovigen? 2. De broeders schijnen hier tegen te spreken, tgene sij hebben tevoren geseijt § 2 ende 8, daer wij thares erachtens eens in sijn, alwaer sij mede schijnen te spreken van een indefinite verkiesinge ende reprobacie.

1) Hier is een woord, waarschijnlijk »zonde», overgeslagen.

Nu hoewel uijt de voorgaende aenmerckingen ten naestenbij vernomen kan worden, welck daer zij den staet der eenicheijt ende des geschils over desen 1 art. tusschen u. l. ende w. ende tusschen ons ter andere zijde, hebben wij nochtans tot overvloed daerbij willen voegen ende in sekere korte, deuchdelijcke ende klare stellingen grijpen, wat wij hierin gevoelen ende daerentegen verwerpen, opdat daeruijt moge blijcken, welke onse eigentlijcke ende eijntelijcke meijninge in desen sij. Waertoe oock alle het voorgaende gebracht moet worden, omme alsoo oock den alleereenvoudichsten onder u. l. ende w. (die wellicht, gelijk wij selve mede dat gaerne bekennen, alle dese termen, in dit schrift gebruijckt, beswaerlijck verstaen) eenichsins sooveel in ons is te dienen.

Wij gelooven:

1. dat Godt voor de grondlegginge des werelts een besluit gemaect heeft om salich te maecken de geloovige ende te verdoemen de ongelovige;
2. dat dit besluit is gemaect uijt loutere genade over de geloovige, ende uijt volle ende vrije macht over de ongelovige;
3. dat het besluit van de geloovige zalich te maecken is de verkiesinge, ende tbesluit van de ongelovige te verdoemen de verwerpinge;
4. dat dit besluit van de geloovige zalich te maken gegront is in Christo, ende van de ongelovige te verdoemen in hare ongelovicheijt.

Sulcks dat de geloovige uijt genade zalich worden, d'ongelovige om haer ongelooove verdoemt worden.

Item dat dese verkiesinge mede sich uijtstreckt over alle kleijne kinderens der gelovigen.

Wij verwerpen:

1. dat Godt voor de grondlegginge der werelt een besluit heeft gemaect om eenige menschen, als simpelijck gevallen in Adam, zalich te maken off te verdoemen;
2. dat het besluit van den mensche, als simpelijck gevallen in Adam, te verdoemen is alleen Godts believen off welbehaegen zonder aenmerckinge van ongeloooff off onboetvaerdicheijt;
3. dat het ongelooove is een consequens off nootsakelijck gevolch van de verwerpinge;
4. dat Christus niet en is het fundament van de verkiesinge;
5. dat Godt jemant sijn woort laet verkondigen met besluit ende intentie om sooverre niet te wercken, dat het geloove daerop volge;
6. dat eenige kleijne kinderen der geloovige van Godt verworpen zijn.

Onderstont: vuijt de name van de synodale vergaderinge, vergadert int convent van St. Caterijnen. Ende was onderteeckent: ISAACUS FREDERICI, preses sinodi. SAMUEL NÆRANUS, scriba.

Aenmerckingen der Remonstranten etc. IIe Deel. 1)

Aenmerckingen der Remonstrantsgesinde predicanten des stichts van Utrecht, vergadert in Ste Catharinen, op seeckere schrift, vervatende den staet des verschils aengaende de 5 differentiale poincten tusschen haer ende de Contraremonstrantschegesinde predicanten desselven Stichts, vergadert int capittelhuijs ten Dom, by desen overgelevert.

Op den 2^{en} artijckel.

§ 1. Wy staen desen § toe, maer en sien niet, hoe de Contraremonstranten dien connen toestaen. Want nadien sy houden, dat alle degeene, voor dewelcke Christus gestorven is, onmiddelijck salich worden, soe sullen sy moeten supponeren, datter van alle geslachten eenige salich worden, eer sy dien souden connen toestaen. Bij exempel, eenige Peruanen etc. souden moeten salich worden, want die syn oock seeckere geslachten, etc.

§ 2 staen wij toe, die woorden in sich selven wel verstaen synde. Maer de broeders mogen sien, hoe sy accorderen met Beza ende Piscatore, dewelcke voor ydel ende frivool houden dese distinctie de *sufficiencia et efficientia mortis Christi*; 2. hoe dit accordeert, dat sy seggen genoechsaem in sich selven, met tgeene Calvinus seijt, *Instit. lib. 2, cap. 17, § 1: Si quis simpliciter et per se Christum opponere vellet iudicio Dei, non fore merito locum.* Ende in syne sendtbrieven, *epistola 359: ex sola Dei misericordia dependet meritum Christi.*

§ 3. Desen artyckel, so hy leyt, toestaende ende de nietgeroepene daerlatende, houden wy, dat alle degeene, die door tselve geroepen worden, door Christi doot ende verdiensten in sulcken stant worden gestelt, dat het mogelijk is, dat sy door Gods genade salich worden.

§ 4. Wij seggen, dat niettegenstaende de genoechdoeninge Christi Godt de ongelovige ende ontboetveerdige met recht mach straffen ende straft, omdat Godt de Heere besloten heeft de voldoeninge Christi niemanden toe te eygenen dan alleenlyck den gelovigen. Gelyck hy Jesum Christum heeft gegeven tot een versoeninge voor ons, alsoe staet het hem oock vrij de versoeninge van hem verworven te laten genieten sodanigen hy wil.

Nota. De broeders, onder schyn van voor te stellen dingen, daerin sy seggen, dat wy tharen erachteren eens syn, en doen dickwils niet anders onses erachtens dan argumenten voortbrengen tegens ons gevoelen.

tEn behoort haer dan niet vreemt te geven, dat wij haer wederom eenige vragen voorstellen, ende insonderheyt sodanige, uijt welcke wij niet en sien, hoe sy haer sullen connen uijtwickelen, dan doort middel van de distinctie der verwervinge ende applicatie der versoeninge, die in Christo

1) Deze titel staat afzonderlijk op een verder onbeschreven blad.

is, die sy hier ons soecken te benemen, off yemant haer vraechde, wat peryckel daer is, dat yemant schulden maecke, die al tevooren betaelt syn, eer hy se maeckt? Item waerom ijemant bidt, dat men hem syne schulden quijtschelde, die vastelyck gelooft, dat se volcomelyck betaelt ende quijtscholden zyn? Souden de broeders wel bequamelyck connen hierop antwoorden sonder onderscheyt te maecken tusschen de betalinge Christi ende andere pecuniele betalingen, item tusschen de verwervinge der versoeninge ende toeeygeninge derselver?

Wy antwoorden dan op haer argument, alhier tegen ons voortgebracht, dat tgeposeerde alhier § 4 waer soude sijn, indien Christus alsoo ten volle betaelt hadde, dat die betalinge van Godt absolutelyck was aengenomen tot salichmaeckinge van allen, voor dewelcke dat se gedaen is, alsoe datter geene applicatie van deselve door het presteren van de conditie van gelove moest volgen, eer se den sondaer tot salicheyt gedijje.

§ 5. Wy bekennen, dat geene ongelovige part ende deel hebben aen de datelycke genietinge der vergevinge haerer sonden, maer alleen de gelovige etc. Maer dat hier staet, begrijpende hieronder der gelovigen kinderen, can twesins genomen worden: ofte alsoe dat men de kinderen der gelovigen medetelt onder de gelovigen in sulcken sin, als eenige seggen, dat de kinderkens mede geloven, twelk wy niet en connen toestaen, off dat die kinderen onder de gelovige worden begrepen. omdat sy soewel de vergevinge der sonden ende versoeninge met Godt genieten als hare gelovige ouders, twelk wy geerne toestaen. Wilden alleen, gelijk voren verhaelt is, dat de broeders verclaerden, off sy verstaen, dat alle aller geloovigen kinderkens off alleen maer sommige de vergevinge der sonden ende versoeninge met Godt dadelyck genieten. Begrypen sy se alle, soo syn wyt eens; soo niet, soe en syn wyt hierin niet eens.

§ 6. Dat geen onboetveerdige etc. tselvige mogen geloven. Indient waer is, dat Christus voor haer gestorven is, waerom mogen syt dan oock niet geloven? Ist niet waer, soo en mogen syt nimmermeer geloven, oock selffs niet als sy boetveerdich sijn. Want de boetveerdicheyt en is niet een oorsake, waerom het waer wordt, dat Christus voor ijemant gestorven is, maer een vereyschte conditie in dengheenen, dien Christi doot sal toegeeygent worden.

Wy seggen derhalven, dat de onboetveerdige wel moeten geloven, dat Jesus Christus voor haer gestorven is ende haer verworven heeft de versoeninge, (want door dat gelooff worden sij gebrocht tot boetveerdicheyt) maer sy en mogen niet geloven, soelangh sy ontboetveerdich syn, dat sy datelyck genieten ende hebben de verworvene versoeninge etc.

§ 7. Degeene die nu ongelovige syn etc., hebben nu mede ten aensien van de verworvene genade soeverre verlichtinge van de verdoemenisse, dat sy

daervan door de genade Gods connen worden ontlast, maer sulcke genade haer gedaen synde ende sy ongelovich blyvende, verswaren sy hare verdoemenisse.

Verschilpoincten.

1 §. De verschillen worden hier hatich ingestelt.

1. Want alsoo de doot Christi in ordre voorgaet voor de boetveerdicheyt ende onboetveerdicheyt, soo ist absurd ende captieux soe te spreekken, aloft de meyninge ware, dat Christus de vergevinge der sonden voor de menschen hadde verworven als voor onboetveerdige, ofte in aenmerckinge dat sy onboetveerdige syn. De Remonstranten seggen simpliyck met de h. schrift, dat Christus voor alle menschen gestorven is, doen sy noch sonders waren, Rom. 5, sonder aenmerckinge van onboetveerdicheyt ofte boetveerdicheyt, die nu beyde eerst na synen doot volgen.

Dat Christus voor allen de gerechticheyt Godts hebbe genoeggedaen, blyckt vuyt tgeene geseyt is § 2. Die een rantsoengelt geeft, dat in waerde genoegsaem is om een yeders mensches sonden wech te nemen, die heeft ijmmers Godes gerechticheyt voor de sonde van een ijder genouchgedaen.

§ 2. De Remonstranten seggen wel, dat het den wille ende intentie Gods is geweest etc., maer niet den absoluten wille noch intentie, maer onder conditie van gelove.

§ 3. Wy verstaen jae, gelyck nu meermaels is geseijt.

Op den 2 artyckel van de doot Christi geloven wy:

1. dat Christus voor alle menschen, niemant vuytgenomen, door syn doot de versoeninge by Godt verworven heeft;
2. dat niemant nochtans deser versoeninge deelachtich wordt dan alleen de gelovige.

Verwerpende dat Christus nae de intentie syns vaders niet voor alle ende een ijder maer alleen voor eenige weynige menschen gestorven is.

Op den 3^e ende 4^e artyckel.

§ 1. Presupponerende dat de broeders hier niet en spreekken van een bysondere verlichtinge buyten ende sondert evangelium, soe staen wy desen § toe.

§ 2. Hier dienden de broeders te seggen, wat sy door de beginselen der wedergeboorte verstaen, off sy daerdoor verstaen de voorbereydingen voor de wedergeboorte, gelyck se Calvinus ende Beza noemen. Eenige daden, die notoirlyck quaet syn, kunnen oock de onherborene schouwen. Will men al dit vorige tsamenvougen met de laetste woorden: meer uijt vreesse van Godt te vertoornen dan van straffe, ende te kennen geven, dat men sonder wedergeboorte dese vorige dingen niet en doet off laet uijt vrese van Godt te vertoornen, maer alleen uijt vrese van straffe, soe antwoorden wy, dat wy niet en sien, hoedat straffe tegen

toorn wort gestelt. Want wat is anders vrese van Godt te vertoornen als vreesse van straffe, die uijt Gods toorn ontstaet? Dese woorden schynen te kennen te geven, dat het den onwedergeborenen eygen is het quaet te laten uijt vreesse van straffe, twelck wij houden te stryden tegen de h. schrifture, dewelcke gelyck sy ons aen d'een syde voorstelt de beloften Gods om ons op te wecken tot onsen schuldigen plicht, alsoe aen d'andere syde voorstelt Gods dreygementen ten selven eynde. Waerom dat, indient den wedergeborenen onbetamelijck is vuyt vrese van Gods straffe het goede te doen ende het quade te laten? Gaet dit seggen der broeders vast, soe sal degeene, die maer een eenich dinck van degeene, die hier verhaelt worden, in sich bevijndt, by exempel die maer verlangt na de verlossinge, sich syner wedergeboorte ende diensvolgens syner salicheyt ende verkiesinge mogen verseeckeren, twelck niet weynich ongerymt schijnt ende tot vleeschelijcke sorgeloosheyt den wech baent.

§ 3 staen wij toe, nae dat wy hem hebben connen verstaen.

§ 4. tWerk, van twelcke de wedergeboorte aenvangt. De broeders dienden ons wel te seggen, wat sy verstaen door dit werk, van twelcke etc. Verstaen sy daerdoor de verlichtinge des verstants § 9, wy staent toe. Andersints weet men wel, dat de mensche twoort horen moet om wedergeboren te worden, want het gelove is uijt het gehoor des woorts Godts, welck is het saet der wedergeboorte.

§ 5. Bij de woorden heylich ende Gode behaechlyck dient gevoucht: te weten ter salicheyt.

2. Ende dat derhalven. Dit en volcht niet uyt het voorgaende. Want als nu Godt den mensche tot nedricheyt gebracht heeft door eene overnatuerlyck genade, waerom en sal die nedricheyt niet mogen syn een conditie, op denwelcke hy tgelove daernaer in den mensche wercken wil? Hebben de broeders nyet selfs artic. 2, § 6 de boetvaerdicheyt (die niet sonder nedricheyt en is) voor tgelove gestelt? Ende en wil Godt niet eerst boetvaerdicheyt, eer hy tgelove wil geven? Onse Cathechismus stelt oock kennisse van sonde ende ellende in den mensche voor tgelove, welke met nedricheyt ende verslagentheyt des gemoets is vergeselschapt. In plaetse van het wordeken daeromme stellen wy sonder welke, want wy en houdent niet voor een eygentlycke oorsaecke, veelmin voor een verdienstelycke, etc. In plaetse van liever in den eenen werckt etc., seggen wij: in den eenen werckt, in den anderen niet.

§ 6. Synt de Remonstranten hierin eens met den Contrarem. Waerom geeft men haer dan nae, dat sy lochenen de verdorventheyt in den wille?

2. De broeders dienen te verclaren, wat sy verstaen onder de verdorventheyt in den wille, onderscheyden synde van de affecten, gelyck sy hier schynen te onderscheyden, als men dese § voucht met den 9

navolgenden artyckel oft §. Aengaende het willen selve, dat en streckt sich niet tot het ware geestelycke goet in den stant der affwyckinge. Wy staen desen artijckel toe, mitsdat men de verdorventheyt des willes soeverre niet vuyt en strecke, dat men die berove van hare aengeborene vrijheynt niet van te connen willen het geestelycke goet, daertoe wy van naturen onbequaem syn, maer van te connen ijetwes willen off niet willen.

§ 7. Syn de Remonstranten eens met den Contrarem. hierin, dat de mensche van nature geheel geestelyck doot sy, soe leyt men den Remonstranten dan met onrecht te last, dat sy den mensche noch eenich leven, eenen vryen wille tot het goede uijt syne nature toeschryven.

Maer oock dat hy se wederstaet metterdaet. Willen de broeders seggen, dat de oorsaecke, daerom de onherboren mensche Gods gepredickte woort wederstaet, is de sonde, die in hem leeft, wy staent toe. Schryven syt oock toe den doot der sonde, dat verstaen wy oock soe, maer wij loochenen, dat de mensche, nu verlicht synde int verstant ende beweecht in den wille, nootwendelyck tegenstaet.

§ 8. Dit can wel toegestaen worden, mits de broeders eerst verclaren, hoe sy meynen, dat Godt door den h. geest die wederspannicheyt wechneemt, ende hoedanich dese werckinge des h. geestes sy, onwederstaenlyck off wederstaenlyck. Wy houden, dat sy niet en is onwederstandelyck, ende dat sy het connen wederstaen niet wech en neemt.

§ 9. Soedat de mensche tgoede eer wil doen, dan hy tselfde can int werck stellen. tCan wel syn, dat de mensche de wille hebende oock meteenen de macht hebbe, (Godt werckt het willen ende het doen), maer het willen gaet voor het datelyck doen. De reste staen wy toe, voor soeveele de saecke selfs aengaet. Doch off Godt dese ordre altyts onderhout, laten wij syne wysheyt bevolen syn sonder daervan precise te definieren.

§ 10. Moralyck ende overnatuuryrlyck worden hier ongerymdelyck tegen malcanderen gestelt. Als de h. geest door innerlycke inspiratie oft aenspraecke werckt, off dat Godt vuyterlyck door syn woordt tot den mensche spreeckt, is dat niet overnatuerlyck? Ende nochtans ist morael.

Verschilpointen.

§ 1. Daer moest by coemen: off de genade soe werckt in den wille, ende dan noch ditte: off de genade alsoe het consent in den wille werckt. Want aengaende de werckinge der genade int verstant ende verlichtinge desselven staen wy toe een onwederstaenlycke werckinge, gelijk oock in het aenkloppen aent herte.

§ 2. Hier moet hetselve als int voorgaende aengemerckt worden ten aensien van den wille. 2. De broeders dienden ons wel te seggen, welke de primus actus conversionis sy. De bekeeringe wort den mensche bevolen

ende affgeeycht, oock de primus actus conversionis. Derhalven werckt de mensche oock daerin, niet vuyt hemselven, maer tot sodanige medewercking bequaem gemaect synde door de genade, dewelcke de voornaemste oorsaecke is der bekeeringe et omnium actuum derselve, maer die niet en werckt sonder medewercking des vrygemaecten willes des menschen, door Gods geest geassisteert. tEn laet niet te syn ten vollen vuyt genade, dat de mensche de beginselen der bekeeringe becomt, alhoewel wij stellen de wederstaenlickheyt van de werckinge der genade, gelyck de broeders den voortganck in de bekeeringe de genade toeschryven, ende nochtans onses erachtens niet en sullen sustineren, dat de genade in den voortganck onwederstaenlyck is, nadien de bevindinge een ijder van haer het tegendeel leert.

§ 3. Off Godt etc. Hier souden wy geerne by doen: 1. geeft oft ymmers geven wil; 2. tensy dat sy de eerste ende voorgaende roepinge veracht hebben, ende daerdoor de verblindinge verdient.

§ 4. Levendichmaeckinge des verstants dunckt ons een vreemde maniere van spreecken. Wy seggen, dat de genade niet op eenerley wijze en werckt: tconsent in den wille werckt sy wederstaenlyck, int verstant ende affecten onwederstaenlyck.

Op den 3 ende 4 artijckel geloven wij:

1. dat het zalichmaeckende gelove oorspronckelyck niet en comt vuyt den mensche off cracht van synen vrijen wille, maer vuyt de genadige gave Godes;
2. dat de mensche vuyt hemselven niet dat ware geestelycke goet is kan denken, willen ofte doen;
3. dat het begintsel, den voortganck ende volbrenginge van de herboorte des menschen ende van alle het geestelycke goet als gelove, bekeeringe, gehoorsaemheijt etc., in den mensche is uijt Godts genade in Christo door den h. geest.

Verwerpende:

1. dat de genade, daermede Godt voorheeft tgelove ende bekeeringe in den menschen te wercken, onwederstaenlyck is off nijet en soude connen van eenich mensche verhindert worden;
2. dat Godt in de bekeeringe des menschen allesins alsoo werckt, gelyck in sijne opweckinge uijt den lichamelycken doot;
3. dat se de genade niet en connen tegenstaen, die se nyet tegenstaen.

Den 5 artyckel.

De 6 eerste §§ staen wij toe.

Den 7 § en connen wy nijet toestaen in sulcken sin, dat Godt den gheenen die, als § 4 geseyt is, een sware grouwelijcke sonde tegens syn conscientie begaet, by exempel moort, overspel etc. ontwyffelycken altyt

de handt sal bieden tot wederoprechtinge. Sulcke beloften en lesen wy niet in de h. schrifture, maer ter contrarie vynden wy wel daerin sulcke dreygementen, die ons doen voor warachtich houden, dat gelyck het wel can commen, dat Godt na syne barmherticheyt denghenen, die in vougen als geseyt is heeft gesondicht, de handt biede tot wederoprechtinge, gelijck in David etc. is gebleecken, alsoo het oock wel soude connen syn, dat hy in de sware ende grouwelijcke sonde, die hy tegen syne conscientie willens wetens voordachtelyck begaet, soude mogen versmoren.

§ 8. Nadien hy na onse meijninge tgelooove can verliesen, soe can hy oock verliesen tgevoelen desselven.

In den 9 §, dien wy toestaen, staet aen te mercken het woordt medewerckende hulpe. Daer medewerckinge is, daer isser meer als een, die werckt: de mensche werckt dan met den h. geest. Dit dient aengemerckt voor den 11 volgende §, daer de broeders seggen, dat de volherdinge is een bysondere gave Godts. Wy seggen, dat sy alsoe is een gave Godts, dat sy daerentusschen oock volgens der broederen bekentnisse is een werck des gelovigen mensches, tot de medewerckinge derselver bequaem gemaect door de wederstaenlycke werckinge der genade.

Den 10 § staen wij toe. De broeders spreekken hier van vrese etc. Daerop wy haer wel wilden vragen, off de mensche met reden vresen can een quaet, dat hy sekerlyck weet ende vastelyck gelooft, dat hem niet overcomen en can?

Aengaende tlaetste deel van dese vermaningen, daer dient by gevoucht, dat Christus sonder dat haer niet behouden en wil, ende sy niet en sullen staende blijven.

Op het 11 § is tevoren gelet in den 9 §, waeruijt blyckt, hoe wy denselven toestaen.

Verschilpoincten.

Op den 1 § seggen wij: jae.

Op den 2 § wy meenen: jae. Al en wisten wy geen exempelen, sy soudender evenwel wel connen wesen, ende al waerender geen, soe en can men daeruijt noch evenwel niet besluijten, datter geen en hebben connen wesen.

§ 3. Het eerste lidt deses § alleen gestelt synde can in eenigen sin toegestaen worden, namelyck in desen: dat de volhardinge sonder de vrywillige medewerckinge des menschen niet gewrocht en wort. Door den wille verstaen wy den wedergeboren wille, ende die niet haerselven gelaten maer geassisteert door de genade des h. geestes.

Het 2^e lidt hierby comende wordt de saecke duyster ende hatelyck voorgesteld. Wy seggen, dat den vrygemaecten wille des menschen is een gesubordineerde medeorsaecke der volherdinge. Houdende het woort

natuerlijcke hier ongerijmt, nadien als geseyt is wy den wille des gelovigen mensches considereren als gevryt ende geassisteert door de overnatuerlycke genade, ende nijet als werckende door een natuyrlycke aengeborene cracht.

Op den 5 artyckel geloven wij:

1. dat alle gelovige konnen door Godts genade in den gelove volharden, ende om salich te worden daerin moeten volharden;
2. dat de gelovige, in dat gelove blyvende, in Godts gunst ende genade blijven, ende daer niet en is als de sonde, dat haer daervan scheyden kan;
3. dat de gelovige om int gelove te volharden stadich moeten toesien, op hare hoede syn, Godt vresen, de zonde haten ende laten, ende met vresen ende beven hare salicheyt wercken;
4. dat de gelovige door allerlei sonden vuyt het gelove nijet en vallen;
5. dat de gelovige connen vervallen in sware grouwelycke sonden, die tegens het gelove, liefde ende conscientie stryden, ende alsoe het ware gelove verliesen ende derhalven vreesen moeten, dat se door sodanig sonden konnen verdoemt worden.

Verwerpende:

1. dat degeene, die eens vastelyck gelooven, niet en souden konnen van dat gelove affvallen, noch door geene sonden off schelmstukken eyntelyck ende geheelijck vuyt den gelove ende volgens dien vuyt de genade ende gunste Gods vallen ende verloren gaen;
2. dat de gelovige, al waert dat se quaemen in grouwelycke sonden ende schelmstukken vervallen, niet en moeten vresen met de verdoemnisse gestraft te worden.

Hier hebben u. l. ende w. de aenmerckingen op het schrift, ons toegesonden. Wy behouden aen ons de naerder interpretatie ende verclaringe op het gestelde, niet willende dat ons de cortheyt des tijts ende dat wy in der haest over dese ingewikkelde materien na ondersouck met toestemminge van alle de ledematen der vergaderinge gestelt hebben, tot onse prejuditie eenichsins soude strecken.

Godt de Heere geve, dat wy eenmael nijt dese disputen ende verwerde vragen, die meer onstichtinge dan godtsalicheyt baren ende voortbrengen, mogen geraecken. Daertoe disponere hy genadelyck onser aller herten ende gemoederen tot sijns naems eere, stichtinge der gemeynte ende quijtinge onses ampts. Amen.

Onderstondt: vuyt den name van de synodale vergaderinge int convent van St. Catelynen vergadert. Onderteyckent: ISAACUS FREDERICI, praeses synodi. SAMUEL NÆRANUS, scriba.

[Requeste der Remonstranten.]¹⁾

Copie.

Aen de edele en vermogende heeren, mijne heeren de Gedeputeerde der heeren Staten van Utrecht.

Alsoe het uwe E. Mog. gelieft heeft op gisteren door uwe E. Mog. gecommiteerde den kerckendienaren Remonstranten (besich sijnde om schriftelijck vorders in te stellen hare aenmerckingen op den staet des geschils etc. mitsgaders haer gevoelen over de vijff questieuse poincten) te belasten drie vuyt den haren te committeren omme over dien staet des geschils in mondelinge conferentie ende gespreck te treden met drie andere van der Contraremonstranten sijde, van gelijcken daertoe te committeren, hebben de voorschreven Remonstranten, eer daertoe te comen, niet connen nalaeten de vrijmoedicheijt te gebruycken omme in alle onderdanicheijt ende behoerlijcke reverentie uwe E. Mog. de bedenckingen, die sij daerop hebben, te openen.

Ende eerstelijck en connen de voorschreven Remonstranten niet bevinden, dat tselve eenichsints dienen soude tot mijdinge van de disputen, waertoe nochtans onder anderen dese separate vergaderinge versocht ende bij uwe E. Mog. oock schijnt ingewilicht te sijn, benefens dat het niet practicabell en is, dat die drie, van wedersijden daertoe gecommiteert, souden over de dubia, die voorvallen mochten, spreecken ende antwoorden vuyt den name van alle de broederen van deene ende dander vergaderinge, tenwaere daerop telkens de meijninge van de volle vergaderinge ten wedersijden volcomentlijck verstaen wierde, ende een ijegelijck hoofd voor hoofd daerop geopineert hadde, opdat alsoe een ijegelijck sijn vrije advijs ende verclaringe sonder van andere daerin vervangen te worden hebben mochten, daerbij gevoecht dat, gants niet raedtsaem sijnde om vele oorsaecken op mondeling rapport de saecken te laeten aencomen, deselve schriftelijck ten wedersijden souden moeten gestelt worden, dat wederomme veel tijds (om welcke nochtans te winnen dit mondeling bespreck strecken soude) nemen soude.

Eijntelijck sien de voorschreven Remonstranten niet, wat dat ten principale vele geven off tot de saecke doen soude, want sij niet alleen simpelijck op het schrift der broederen Contraremonstranten hare aenmerckingen hebben overgelevert (de reste van dien hierneffens gaende) maer hebben daerenboven soe cort, claer ende duijdelijck, als haer mogelijk geweest is (in voegen dat se daer niet meer bij te doen en hebben noch tselve claerder off naerder souden weeten in te stellen), wat over de vijff questieuse poincten

1) Dit opschrift staat met een andere hand buitenop het stuk.

haer gevoelen sij, alsoock hetgeene, dat se daerin verwerpen, daerbij gestelt, willende dat alles, wat in de aenmerckinge staet, daertoe gebracht worde.

Soe de broederen Contraremonstranten haer daermede genoegen, is der saecke genoeggedaen. Genoegen sij haer daermede niet ende en vinden niet raedtsaem op der Remonstranten aenmerckingen te repliceren, mogen de Remonstranten well lijden, dat dat in hare vrijheijt gelaten werde, ende laeten haer dan de Remonstranten beduncken den cortsten ende naesten wech te sijn om de saecke hier ten eijnde te brengen, dat den staet des geschils van de Contraremonstranten, mitsgaders de eenvoudige ende naeckte verclaringe over de vyff controverse poincten van der Remonstranten sijde den sijnodo nationali overgelevert mochten worden. Indien dan noch uwe E. Mog. van wille soude weesen, dat ten wedersijden drie van de Stichtse predicanten (als behorende tot desen sijnodum provinciaell) in haer particulier ende niet vuyt den naem van de vergaderinge met malcanderen in mondelinge conferentie comen (sonder dat se nochtans bemerken, wat vrucht dat geven sall), sullen degene die uwe E. Mog. tselve belasten sullen, gaerne obedieren ende haer daertoe laten gebruijcken.

Vorders alsoe oock uwe E. Mog. gecommiteerde den voorss. Remonstranten openinge gedaen hebben van seeckere articulen ende vragen, ingestelt bij den Contraremonstranten omme daerop der Remonstranten verclaringe ende antwoorde te bekomen, hebben de voorschreven Remonstranten, eer ende alvorens sij daerin treden, mede nodich geacht uwe E. Mog. met gelijke onderdanicheijt te remonstreren, dat sij, in plaetse van dat men haer vragen will, antwoorde verwacht hadden op het voorgaende overgeleverde schrift van hare sijde op het poinct van de predestinatie met den gevolge van dien. Op welck van de Contraremonstranten (die, omdat de Remonstranten sulcke saecken, als het schrift vervat, tegenspreecken, haer van deselve gesepareert hebben ende gevoecht bij degeene, die scheuringe hebben aengericht) eerst geantwoordt hebbende, en sullen de Remonstranten geen swaericheijt maecken op alles, wat haer in deselve materie sall connen gevraecht worden, mede verclaringe te doen ende antwoorde daerop te geven. Maer soe de voorschreven vragen souden raecken eenige andere materie buijten de vijff questieuse ende verschillende poincten, gelijk de voorschreven Remonstranten deselve soedanige te weesen vuyt het rapport van uwe E. Mog. gecommiteerde verstaen hebben, fonderende de Contraremonstranten haren eijsch van verclaringe daerop, dat sij deselve articulen souden weten over eenige te bewijzen ende daermede te beschuldigen sonder nochtans in accusatorio te willen treden, en connen de Remonstranten anders niet verstaen, dan dat men daermede haer voorgaende schrift (waervan sij het bewijs rede hebben) will declineren, ende dat sij

oock daerbij alrede bedecktelijck beschuldicht worden, hoewell onder schijn off men deselve niet en wilde beschuldigen, mitsgaders dat de vragen alleen ingestelt sijn van de Contraremonstranten om daermede, niet hebbende tegen de Remonstranten in te brengen, wettelijck deselve ergens in te behalen.

Souden daeromme de Remonstranten ootmoedelijcke uwe E. Mog. versoecken, dat U E. Mog. gelieven wilde den Contraremonstranten te ordonneren ende te belasten haere beschuldigingen, die sij desaengaende tegens ijemandt souden mogen hebben, te specificeren ende met bewijs te formaliseren, van herten bereijt sijnde deselve Remonstranten alsdan, in tgeene sij blijckelijck ende wettelijck connen beschuldicht worden, haer daerop te verclaren ende te verantwoorden, welke verclaringhe sij daerenboven oock niet en sullen naelaeten te doen, gelijck sij in conscientie bevinden sullen te behooren (hoewell hier nu ontjndich ende behorende tot de geordonneerde revisie van Confessie ende Catechismus, volgens dien den sijnodo nationali prejudiciabell ende naedelich), mitsdat haer alvorens van de Contraremonstranten, die haer vragen willen, acte in behoorlijcke forme gepasseert werde, dat se haer diesaengaende niet en weeten te beschuldigen, ende oock den Remonstranten toegelaten werde in verscheijden andere poincten buijten de vijff articulen den Contraremonstranten van gelijcken vragen voor te stellen, (als niet hebbende deen over dander te meesteren, maer sijnde dienaren Jhesu Christi in gelijcken graet). Twelck teenemaell billijck ende redelijck sijnde, vertrouwen de voorschreven Remonstranten, dat van uwe E. Mog. haer niet ontseijt sall worden, maer als onpartijndich in de saecke haer niet min faveurs in desen als den anderen en sult laeten genieten.

Actum 22 Octobris 1618. Onderstondt: vuijt den name van de predicanten Remonstranten, in sijnodale vergaderinge vergadert int convent van St. Cathrijnen. Onderteeckent: ISAACUS FREDERICI, praeses sijnodi. SAMUELL NÆRANUS, scriba.
